

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Marie Meclová

PŘÍPRAVA A REALIZACE PROJEKTU

PRO ŽÁKY NA 2. STUPNI ZŠ

(Život židovské komunity v Novém Městě na Moravě

za 2. světové války)

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury. Zároveň souhlasím, aby do mé práce bylo nahlíženo.

V Olomouci dne 10. 4. 2013

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Milanu Polákovi, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a podkladů k práci.

Děkuji velmi také paní učitelce Mgr. Kateřině Petrové za ochotný přístup při realizaci projektu a žákům 9. ročníku Základní školy Leandra Čecha v Novém Městě na Moravě za spolupráci během realizace mého projektu.

OBSAH

I ÚVOD	7
II TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ŽIDOVSKÉ DĚJINY A KULTURA	9
1.1 Židovské dějiny	9
1.1.1 Osídlování.....	9
1.1.2 Utlačování Židů	10
1.1.3 Židé v Čechách a na Moravě	10
1.1.4 Židovské obce.....	11
1.1.5 Zlatý věk židovských dějin.....	11
1.1.6 18.–20. století	11
1.2 Židovské tradice	12
1.3 Antisemitismus	13
2 HOLOCAUST	14
2.1 Genocida, holocaust, šoa	14
2.2 Počátek holocaustu	14
2.2.1 Strůjci holocaustu	15
2.3 Nacistická ideologie	16
2.3.1 Rok 1933	17
2.3.2 Norimberské zákony.....	17
2.3.3 Protižidovské zákony.....	18
2.4 Křišťálová noc	19
2.5 Emigrace.....	20
2.6 Židé v Protektorátu Čechy a Morava.....	21
2.7 Židovská ghetta	22
2.7.1 Varšavské ghetto	23
2.7.2 Ghetto Terezín	24
2.8 Druhá světová válka	25
2.9 Konečné řešení	26
2.9.1 Konference ve Wannsee	27

2.9.2 Slova vrahů	29
2.9.3 Koncentrační a vyhlazovací tábory	29
2.9.4 Osvětim.....	31
3 PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ.....	34
3.1 Vzdělávací systém	34
3.2 Projekty a vzdělávací programy	35
3.3 Projektová metoda	35
3.3.1 Historie projektové výuky	36
3.3.2 Definice projektu, projektové výuky	36
3.3.3 Projekt jako vzdělávací strategie	37
3.4 Znaky učebního projektu	37
3.4.1 Plán projektu.....	38
3.4.2 Fáze projektové výuky.....	39
3.4.3 Typy projektů	39
3.5 Přednosti projektové výuky	41
3.6 Nevýhody projektové výuky	41
III PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ	43
4.1 Počátky osídlení.....	43
4.2 Historie města	43
4.3 20. století	48
4.3.1 Druhá světová válka	50
4.3.2 50. – 80. léta	51
4.4 Město po roce 1989 až do současnosti	51
4.5 Osobnosti Nového Města na Moravě	52
4.6 Město lyžařů	53
4.6.1 Zlatá lyže	55
5 HANIN KUFŘÍK.....	56
5.1 Zmařené osudy	64

6 PŘÍPRAVA A REALIZACE PROJEKTU PRO ŽÁKY NA 2. STUPNI ZŠ	67
6.1 Příprava a cíle projektu.....	67
6.2 Průběh projektu	68
6.2.1 Pracovní listy	71
6.2.2 Hanin kufřík.....	73
6.2.3 Dopisy hrdinům příběhu	75
6.2.4 Návštěva rodného domu Bradyových	76
6.2.5 Metoda pětilístku	80
6.3 Dotazník	81
6.3.1 Obsah dotazníku	81
6.3.2 Vyhodnocení dotazníku.....	81
6.3.3 Shrnutí poznatků z dotazníku	83
IV ZÁVĚR	84
V SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85
VI SEZNAM OBRÁZKŮ	91
VII SEZNAM TABULEK	92
VIII SEZNAM PŘÍLOH	93

I ÚVOD

Diplomová práce se zabývá problematikou holocaustu za 2. světové války, zachycuje osud židovské komunity a příběh jedné z židovských rodin v Novém Městě na Moravě. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části si přiblížíme dějiny a kulturu Židů, vysvětlíme si pojmy jako antisemitismus, genocida či holocaust. Nastíníme si události z roku 1933 a následně poté vyjmenujeme několik protizidovských zákonů, přiblížíme si událost pojmenovanou jako „Křišťálová noc“ a následnou židovskou emigraci. Podrobněji se budeme věnovat nejznámějším židovským ghettům, připomeneme si základní data z druhé světové války, nebude chybět ani tzv. konečné řešení židovské otázky a v neposlední řadě si přiblížíme jeden z nejznámějších vyhlazovacích táborů v Evropě – Osvětim. Závěrečná část se zabývá projektovou výukou. Cílem je přiblížit projektovou metodu z teoretického hlediska. Dozvíme se něco o historii projektové výuky, o samotném pojmu, ale také o projektové metodě jako vzdělávací strategii, nastíníme si znaky učebního projektu, jeho plán, fáze a typy a v neposlední řadě si uvedeme výhody a také některé nevýhody, které s sebou projektová metoda přináší.

V první kapitole praktické části se dozvíme více informací o malebném městečku na Vysočině – Novém Městě na Moravě. Zapátráme do historie města, blíže se budeme zabývat 20. stoletím a obdobím druhé světové války v Novém Městě. Dozvíme se, jak se město změnilo v období po roce 1989 až do současnosti a seznámíme se s některými ze známých osobností, které jsou s Novým Městě spojeny. Kapitulu uzavřeme pohledem na Nové Město jako na město lyžařů. Cílem praktické části je přiblížit osud jedné z židovských rodin z Nového Města na Moravě a zejména příběh knihy, která následkem těchto událostí vznikla a která nese název Hanin kufřík. Z 2. světové války se přesuneme do současnosti a dozvíme se více o výstavě „Zmařené osudy“ věnované právě památce židovských obyvatel zesnulých za 2. světové války v koncentračních táborech. V poslední části využijí témata z předchozích kapitol k realizaci projektu pro žáky na druhém stupni ZŠ. Se žáky 9. ročníku ZŠ Leandra Čecha v Novém Městě na Moravě si projektovou metodu vyzkoušíme v praxi. Bude zaznamenán průběh a výsledek projektu a také jeho následné hodnocení žáky. Pomocníkem pro toto hodnocení nám bude vyplněný dotazník pro žáky, kteří se projektu zúčastnili. Výsledky, které z dotazníku vyplynou, budou zároveň sloužit jako moje sebereflexe.

Dvacáté století bývá často označováno za století válek. Důsledkem každé války bývá vždy ničení a zkáza. Vždyť během první světové války zemřelo nejméně deset milionů lidí, ta

druhá měla za následek více než padesát tisíc obětí. A pokud mluvíme o událostech ze 40. a 50. let 20. století, kdy se nacisté rozhodli vyhladit celou židovskou rasu z pouhé rasové nenávisti, nedají se srovnat s žádným jiným politickým zločinem v historii. A i přesto, že od konce války uplynulo již několik desítek let, se domnívám, že je důležité si toto téma připomínat jako ponaučení a varování před opakováním podobných tragických událostí.

V dnešní době, která je mimo jiné spojena i se změnou výchovy a vzdělávání žáků, jsou do výuky stále častěji zařazovány nové moderní metody, které dávají dětem prostor pro fantazii a vedou je k samostatnosti a aktivitě ve vzdělávání. Jednou z těchto metod je projektová výuka, která je vhodným prostředkem, jak propojit teorii s praxí. Žáci se učí samostatnosti, tvořivosti, volí vhodné prostředky pro řešení daného problému tak, aby co nejefektivněji dosáhli stanovených cílů. Všechny tyto poznatky jim slouží jako dobrá příprava pro budoucí profesní i osobní život. A pokud je projektová metoda použita kvalifikovaně, rozvíjí celou osobnost žáka a pomáhá naplňovat výše uvedené cíle.

II TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽIDOVSKÉ DĚJINY A KULTURA

1.1 Židovské dějiny

Židovský národ patří k jednomu z nejstarších na světě, jejich původ najdeme na Blízkém východě. Ve starověku byl hlavním sídlem Židů Izrael, který se rozprostíral na průsečíku starověkých kultur – egyptské, mezopotámské, foinické a dalších. Už od pradávna se Židé výrazně lišili od ostatních národů, a to ať náboženstvím, zvyky či tradicemi. Jedním z neobvyklých prvků, kterým se Židé od ostatních národů lišili, byla víra v jednoho Boha neboli náboženský monoteismus. Židé věřili, že zemi, ve které žijí, jim daroval právě Bůh. Základní židovskou institucí se stala synagoga. V ní se konaly chrámové bohoslužby, při kterých místo modliteb přinášeli Židé zvířecí oběti. Kromě bohoslužebné funkce zastupovala synagoga také funkci školy a duchovního střediska. Jedny z nejstarších synagog ze 6. století se pyšní mozaikovými podlahami s bohatou výzdobou a vyobrazením židovských náboženských symbolů. Jedním z důležitých symbolů byl například sedmiramenný svícen (hebrejsky „menora“). Židé byli ve svých dějinách často pronásledováni, neustále museli bojovat se svými nepřáteli.

1.1.1 Osídlování

Kolem roku 135 n. l. se Židé začali postupně usazovat na území jižní Evropy (Španělsko, Itálie, Řecko), v severní Africe, ale i v Persii a Etiopii. Ani toto rozptýlení jim ale nezabránilo v udržování stejných tradic a používání jednoho jazyka. Dalším židovským kulturním centrem se stalo Španělsko, kde také židovská kultura dosáhla největšího rozmachu. Odtud také pochází jedno z nejnámějších pojmenování židovské větve, sefardští Židé.¹ Sefardská kultura byla typická svým zvláštním hovorovým jazykem, starou španělštinou zvanou „ladino“, kterou používali Židé vedle hebrejštiny. Židovská komunita zde pobývala až do konce 15. století, kdy odsud byli všichni Židé vyhnáni. Novým centrem se pro komunitu stala řecká Soluň. Ve středověku se poté židovský národ postupně usídlil ve

---

¹ Pozn.: Od biblického slova „Sefarad“, jímž se ve středověké hebrejštině označovalo Španělsko.

střední a východní Evropě, převážně v Itálii, Francii, Anglii, Německu, Čechách, Polsku a Rusku. Zde se pro ně vžilo označení aškenázští Židé.²

1.1.2 Utlačování Židů

Během celé židovské historie byla jejich komunita často napadána a utiskována. Již ve 13. století museli například žít Židé v uzavřených ghettech, byli bráni jako pouhý majetek světských pánů, na svém oděvu museli nosit židovské označení, nejčastěji žlutý kroužek, často se také stávali oběťmi pogromů³. O židovské komunitě často kolovaly mýty, které vypravovaly o židovských rituálech, při kterých prý docházelo k vraždám například mladých křesťanských dívek. K dalším patřily i pomluvy jako modlení ke zvířatům či šíření nemocí. Byli také křesťany obviňováni, že ukřižovali Krista. Teprve až přelom 18. a 19. století přinesl židovské komunitě větší volnost a lepší podmínky. Židé se začali postupně začleňovat do širší společnosti.

1.1.3 Židé v Čechách a na Moravě

Nejstarší židovské usídlení na našem území se klade již do římské doby, první písemné doklady ovšem pocházejí až z 10. století. Od 11. století vznikají na území Prahy, Brna, Litoměřic, Jihlavy, Olomouce a jiných významných obchodních měst židovské kupecké osady. Zpočátku u nás byli Židé bráni za hosty, podobně jako ostatní kupecké kolonie. V průběhu 13. století se z Židů stali významní obchodníci, dováželi do země drahé zboží, jako orientální látky, vína, koření, zbraně apod.), což samozřejmě vedlo k rozvoji místního obchodu. Panovníkům byli povinni odvádět pravidelné židovské daně, které zároveň sloužily jako souhlas k usídlení. Mezi Židy a ostatním obyvatelstvem panovaly v této době ještě poklidné poměry. Postupem času ovšem začali ostatní obchodníci a řemeslníci považovat Židy za konkurenci, což vyústilo až v protižidovské tendence, kdy Židé začali být napadáni a vyháněni.

---

² Pozn.: Pojmenování vzniklo podle biblického jména „Aškanaz“, které středověká židovská literatura užívala k označení Německa.

³ Pozn.: Jde o rasové nepokoje zaměřené proti Židům.

1.1.4 Židovské obce

V 15. století byli Židé vypovězeni z královských měst a pobyt na vesnicích měli též zakázán. V této době začaly vznikat uzavřené židovské obce, dnes známé jako židovská ghetta. Duchovní hlavou obce byl vedením jmenován rabín, který často zastával funkci učitele a předsedy rabínského soudu. Významnou roli v židovských obcích hrály sociální instituce, z nichž jednou z nejvýznamnějších bylo pohřební bratrstvo, které se staralo o umírající, pohřby, hřbitovy a působilo i jako jakási dobročinná instituce.

1.1.5 Zlatý věk židovských dějin

Za tzv. „zlatý věk“ židovských dějin, kdy došlo k největšímu hospodářskému rozkvětu, můžeme považovat období renesance (2. pol. 16. stol.). V této době vzniká mnoho renesančních budov, jako pražská židovská radnice či Vysoká synagoga. V židovských ghettech se staví školy a nemocnice. Císař Rudolf II. zakázal vypovídání Židů z Prahy a povolil jim provozovat svá řemesla. To vše se ovšem během třicetileté války znovu změnilo v nenávist vůči židovské komunitě. Pražané dokonce považovali Židy za spojence svých nepřátel.

1.1.6 18.–20. století

Nenávist vůči Židům pokračovala i v dalším století, kdy dokonce vzniklo několik protizidovských nařízení, podle kterých měl být například zachován jen určitý počet židovských rodin. Proto se z každé židovské rodiny směl oženit pouze nejstarší syn. Další nařízení přikazovalo Židům, aby se zdržovali pouze na určitých místech a to v předepsané vzdálenosti od kostelů a dalších míst konání náboženských slavností. Až Josef II. se pokusil o lepší postavení Židů ve společnosti. Zrušil povinnost nosit židovské označení na oděvu, povolil Židům navštěvovat veškeré školy a univerzity a díky němu získali Židé více možností k uplatnění v průmyslu a zemědělství.

Během 19. století ovšem začalo české obyvatelstvo zaujímat vůči Židům stejně odmítavý postoj, jako tomu již v dějinách bylo. Na přelomu 19. a 20. století sílil růst protizidovských tendencí. V období první Československé republiky sice zaznamenala židovská komunita všestranný rozvoj společenského i kulturního života, ale tento stav se

bohužel krátce po nástupu nacistického režimu velmi rychle obrátil. Právě Německá říše připravila Židům osud, který dodnes zůstává historicky ojedinělý.

1.2 Židovské tradice

Tradice, zvyky a kultura Židů jsou zásady pro náboženské vyznání zvané judaismus. Nejedná se pouze o pravidelné modlitby, oslavy svátků či dodržování různých jídelních pravidel, jde zejména o určitý způsob života, ke kterému neodmyslitelně patří.⁴

Micvot (příkazy) – Talmud (soubor židovské náboženské tradice) předepisuje 48 kladných a 222 záporných příkazů, které by měl každý pravověrný Žid dobře znát a dodržovat.

Šabat (den odpočínutí) – Připadá na sobotu, věřící nesmí pracovat, dokonce ani cestovat (řídít auto), rozdělovat oheň (používat elektrospotřebiče) ani psát nebo kouřit.

Chanuka (svátek zasvěcení) – Většinou připadá na prosinec, trvá osm dní, věřící ve svých domech každý večer zapalují na osmiramenném svícnu vždy o jeden plamen více, až osmý večer svítí celý.

Mila (obřízka) – Provádí se osmý den po narození chlapce. Náboženské dospělosti židovští chlapci dosahují ve 13 a dívky ve 12 letech.

Košer (vhodný) – Soubor přísných stravovacích pravidel. Věřící smí jíst pouze „čistá zvířata“ poražená předepsaným způsobem. Maso musí být zbaveno krve (proto se prosoluje). Masitá a mléčná jídla se nesmí jíst dohromady.

Židovský letopočet – Počítá se od „stvoření světa“, 3. 10. 2005 začal rok 5766.

---

⁴ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 5.

1.3 Antisemitismus

S pronásledováním a utlačováním židovské komunity je spojen termín „antisemitismus“, pod kterým rozumíme jakousi rasovou nenávist vůči Židům. Za touto nesnášenlivostí tedy nemůžeme hledat ani náboženskou, ani politickou, ale pouze rasovou příslušnost. „*Jediným způsobem, jak se zbavit Židů, kteří podkopávají samotné základy německé kultury, již není křest, nýbrž vyhánění a vraždění.*“⁵

Tento rasistický proud, který vznikl postupně někdy v polovině 19. století, se stal postupně programem mnoha politických stran a skupin. Rozšířil se téměř po celé Evropě (Rusko, Německo, Francie). Přívrženci této rasové nesnášenlivosti už od začátku věnovali zvláštní pozornost právě židovské komunitě, která pro ně znamenala nebezpečí a odpor. Už na přelomu 19. a 20. století se objevovaly první myšlenky a nápady, jak očistit evropské národy od Židů.

Svého vrcholu dosáhl antisemitismus ve 20. letech 20. století v Německu. V roce 1920 vznikla v Německu Nacionálně socialistická německá dělnická strana (NSDAP). Jejího vedení se ujal mladý a ambiciózní Adolf Hitler, který se postupem času stal mediálně velmi populární osobou. Nacisté považovali Židy nikoli za lidi, ale za parazity. Byli pro ně „zřídlem všeho zla, zejména internacionalismu, pacifismu, demokracie a marxismu.“⁶

Program NSDAP (1920):⁷

- Vyloučení všech Židů z veřejného života
- Zbavit Židy občanství, případně je vyhostit
- Sjednocení všech Němců do jednoho státu
- Vypovězení versailleské mírové smlouvy
- Větší životní prostor pro populační přebytek
- Vůdcovský velkogermánský norický stát

---

⁵ POJAR, M. a kol. autorů. *Stín Šoa nad Evropou*. 2001, s. 14.

⁶ WISTRICH, R. *Hitler a holocaust*. 2008, s. 14.

⁷ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 8.

2 HOLOCAUST

2.1 Genocida, holocaust, šoa

„Pojmem „genocida“ se všeobecně rozumí připravený a vzájemně propojený plán různých akcí, které vedou ke zničení základů života určitých národních skupin s cílem je vyhladit. Genocida tedy není jen okamžité hromadné zabití příslušníků daného národa nebo etnické skupiny, i když právě přímé hromadné vyvražďování se stalo pro nacistickou genocidu Židů určující. Tuto skutečnost vyjadřují také další užívané pojmy – holocaust a šoa.“⁸

Pod pojmem „holocaust“ (řecky „zápalná oběť“) rozumíme persekuci a masové vyvraždění evropských Židů za 2. světové války. Termín „šoa“ (záhuba, zničení, zmar) používají jako pojmenování pro tuto historickou tragédii sami Židé.

Uznávaný historik genocidy Židů, Raul Gilbert, shrnul protižidovský proces likvidace do čtyř bodů:⁹

- 1) Definice Židů (norimberské zákony z roku 1935).
- 2) Vyvlastnění (postupné zbavení všech práv a svobod).
- 3) Koncentrace (zřizování ghatt, koncentračních táborů; přímá předehra k likvidaci).
- 4) Zbavení se Židů: jednak otevřeným terorem, který vedl k ožebračování a emigraci, jednak fyzickou likvidací.

2.2 Počátek holocaustu

Někteří historikové považují za počátek holocaustu rok 1933, kdy se v Německu dostala k moci nacistická strana NSDAP pod vedením Adolfa Hitlera. Právě bezprostředně po uchopení moci začali nacisté prosazovat svoji ideologii, kterou se stal rasismus zaměřený proti Židům. Díky norimberským zákonům bylo přesně vymezeno, kdo je považován za Žida. Proti těmto osobám se postupem času vytvářela protižidovská opatření, která měla vytvořit podmínky pro celkové vyhlazení této rasy.

---

⁸ PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*. 2005, s. 55.

⁹ PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*. 2005, s. 101.

2.2.1 Strůjci holocaustu

Adolf Hitler

Za hlavního strůjce holocaustu můžeme považovat zakladatele nacistické strany a pozdějšího říšského kancléře, Adolfa Hitlera (1889-1945). Byl výborným řečníkem, svým výstupem dokázal vždy zaujmout lid, který ovlivňoval hlavně pomocí nového média – rozhlasu. Svému národu slovy „jeden národ, jedna říše, jeden vůdce“ sliboval jednotu. Všechny své myšlenky pak shromáždil ve svém vrcholném díle *Mein Kampf* (1924). Na konci války Adolf Hitler ale neunesl svoji prohru a 30. dubna 1945 spáchal sebevraždu.

Obr. 1 Adolf Hitler¹⁰

Obr. 2 Reinhard Heydrich¹¹

Reinhard Hendrich

Zastupující říšský protektor Protektorátu Čechy a Morava, který prosazoval tzv. politiku cukru a biče, byl blízký spolupracovník Heinricha Himmlera, generál policie, šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti a Bezpečnostní služby. Roku 1942 zemřel na následky atentátu, který provedli českoslovenští parašutisté vyslaní z Anglie.

Adolf Eichmann

Během války působil Adolf Eichmann v čele Gestapa, podílel se na vyhánění Židů a Poláků z polských zemí a osobně připravil systém masové deportace Židů. Hrál také významnou roli během tzv. konečného řešení židovské otázky během konference ve Wannsee. Od roku 1944 osobně dohlížel na deportaci Židů do Osvětimi. Po skončení války se mu dařilo několik let se ukrývat, roku 1960 byl ale vypátrán a o dva roky později odsouzen k smrti a popraven.

¹⁰ Převzato z: <http://knowyourmeme.com/memes/people/adolf-hitler>.

¹¹ Převzato z: http://www.gamepark.cz/i_kati_umiraji_aneb_atentat_na_heydricha_389631.htm.

Obr. 3 Adolf Eichmann¹²

Obr. 4 Heinrich Himmler¹³

Heinrich Himmler

Heinrich Himmler byl zřizovatelem prvního koncentračního tábora v Dachau u Mnichova, který vznikl v roce 1933. Pod jeho vedením se pak tyto tábory postupně stávaly tábory smrti. Krátce po vypuknutí války přidal ke své funkci říšského vůdce SS a šéfa německé policie ještě jednu - stal se říšským komisařem pro upevnění německé národnosti. Navíc je považován za organizátora hromadného vyvražďování Židů. Za své zločiny ovšem nebyl nikdy potrestán, sám se po skončení války zabil.

2.3 Nacistická ideologie

Hlavním aktérem protižidovské ideologie byl německý říšský kancléř a zakladatel nacistické strany Adolf Hitler. Už ve 20. letech, kdy vstoupil do politického života, prohlašoval, že za prohru Německa v 1. světové válce mohou právě Židé, které označil za „hebrejské ničitele národa“. Svoji protižidovskou nenávist odůvodnil ve své životopisné a programové knize *Můj boj* (*Mein Kampf*), kde se mimo jiné zmínil o vyhlazení „zkažené židovské rasy“ či o nutnosti vybojovat pro německý národ životní prostor (*Lebensraum*) na východě. Podle jeho představ by měla budoucnost patřit jen čisté árijské rase germánské, která byla nadřazená nad ostatní národy a kterou by vedl pouze jeden povoláný vůdce, on sám. Adolf Hitler považoval Židy za „podřadný národ, neschopný vlastní tvůrčí aktivity a pouze parazitující na arijských národech“¹⁴. Ostatní národy prý demoralizují lichvou, alkoholismem, nemravným uměním, nemluvě o prostituci, obchodu se ženami, a dokonce

¹² Převzato z: http://en.wikipedia.org/wiki/Adolf_Eichmann.

¹³ Převzato z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Himmler.

¹⁴ <http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/general/general1>.

i údajných rituálních vraždách. Nacisté se dokonce snažili najít způsob, jakým rozeznat židovskou rasu od ostatních národů. Ovšem ani zkoumáním sklonu lebky či analýzou složení krve nedošli k žádným znakům odlišení.

2.3.1 Rok 1933

Dne 30. ledna 1933 se v Německu dostala k moci nacistická strana NSDAP a říšským kancléřem byl jmenován Adolf Hitler. A právě tento rok se dá považovat za počátek židovské katastrofy, která skončila až samotným pádem nacistů. Židé byli postupně vytlačováni ze společenského života, byli očerňováni, byla jim postupně odňata občanská práva. Nacisté začali postupně připravovat svůj plán.

Válečné cíle nacistického Německa:¹⁵

- Sjednocení všech Němců (obsazení Rakouska a ČSR, 1938)
- Rozbití versailleského systému (porážka Francie, 1940)
- „Čestný mír“ s Velkou Británií (1940, nedosaženo)
- Porážka komunismu (útok na Sovětský svaz, 1941)
- Ztročení Slovanů a získání „Lebensraumu“ pro Němce (1941)
- Vyhlazení všech evropských Židů (od roku 1941)
- Vytvoření Velkogermánské říše od Atlantiku po Ural

2.3.2 Norimberské zákony

Nacistické pronásledování Židů nemělo konce. Sice v této době ještě neexistovaly žádné zákony, které by této komunitě něco prikazovaly či zakazovaly, ovšem jejich označování se dostalo například i do školních učebnic či dětských knih. Zde byli Židé označováni za vyvrhelce společnosti, míšence nejrůznější rasové spodiny, v pohádkách vystupovali vždy jako záporné postavy a zloduchové. Ve 30. letech vznikly také filmy ostře namířené proti Židům, např. Věčný Žid nebo Žid Süß.

15. září 1935 byly na sjezdu NSDAP v Norimberku vyhlášeny první dva zákony, které takřka zajistily izolaci Židů od ostatního obyvatelstva. Zákony dostaly název podle místa

---

¹⁵ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 10.

konání sjezdu, tedy tzv. norimberské zákony. Podle prvního z nich, Říšského zákona o občanství, byl za příslušníka národa považován pouze člověk německé nebo příbuzné krve, naopak Židé byli označeni pouze jako státní příslušníci omezeni ve svých občanských právech.

Mnozí státní úředníci si ovšem lámali hlavu s tím, koho vlastně vůbec mohou označit za příslušníka židovské rasy, jakým způsobem a do jaké míry ho mohou diskriminovat a jak Židy rozeznat od ostatních. Z této myšlenky později vzniklo rozdělení, které blíže určovalo Židy:¹⁶

- Židé (plná diskriminace) – členové náboženských obcí nebo osoby, které měly tři nebo čtyři židovské prarodiče.
- Míšenci prvního stupně (částečná diskriminace) – osoby mimo náboženskou obec se dvěma židovskými prarodiči.
- Míšenci druhého stupně (minimální diskriminace) – osoby mimo náboženskou obec s jedním židovským prarodičem.¹⁷

Druhý zákon, Zákon o ochraně německé krve a německé cti, zase zakazoval sňatky a sexuální styk mezi Němci a Židy. Porušení tohoto zákona se přísně trestalo.¹⁸

2.3.3 Protižidovské zákony

Bezprostředně po vydání norimberských zákonů se musely těmito opatřeními řídit také ostatní země, které podléhaly nacistickému Německu (Rakousko, české země, Polsko, země Beneluxu, severní Francie a západní území Sovětského svazu). Podobně se zařídili také na Slovensku, v Chorvatsku, Maďarsku, Rumunsku a Bulharsku. Jediná země, která se protižidovským zákonům nepodvolila, byla Itálie. Její vůdce, Mussolini, neměl v té době v plánu Židy pronásledovat.

Od roku 1933 byl každý Žid povinen nosit na svém oděvu dobře viditelnou žlutou hvězdu. Židé měli přísný zákaz vstupu do kaváren, kin, plováren, parku a hlavních městských

---

¹⁶ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 14.

¹⁷ Pozn.: Míšenci, kteří žili v manželství se Židem, byli považováni za úplné Židy.

¹⁸ Např.: Dívky a ženy, které tento zákaz porušily, se musely v doprovodu hlídek SA procházet po ulicích města s cedulí „Spala jsem se Židem“.

ulic. Mohli nakupovat pouze ve vyhrazených obchodech a to jen za zvláštní potravinové lístky, jejichž přiděl byl značně omezen. Mezi další potupné omezení pro Židy patřilo i cestování, Židé směli v tramvajích cestovat pouze na zadní plošině posledního vozu, ve vlaku jen v posledním vagoně. Další nařízení se týkala jejich majetku, všichni museli odevzdat například svá jízdní kola, rozhlasové přijímače, a dokonce i domácí zvířata. Celý tento majetek později připadl nacistům.

2.4 Křišťálová noc

18. října 1938 vydal Hitler rozkaz, podle kterého muselo přes 12 tisíc polských Židů během jediné noci opustit své domovy, přitom si každý z nich mohl vzít jen jedno jediné zavazadlo. Veškerý majetek, který po nich zůstal (nábytek, příbory, povlečení, postele, kamna, knihy apod.), zabavily nacistické úřady. Ozbrojené gestapo, které dohlíželo na hladký průběh akce, doprovodilo vyhnance na nejbližší nádraží, odkud byli posláni do Polska. V Polsku jich ale přijali pouhé 2 tisíce, zbytek musel zůstat na hranicích, kde v krutých podmínkách čekali, až polská vláda vydá souhlas k jejich přijetí.

6. listopadu 1938 došlo k atentátu na tajemníka německé ambasády, Ernsta vom Ratha, který na následky zranění dne 8. listopadu umírá. Jeho vrahem byl Herschel Grynszpan, Žid vyhnáný společně se svojí rodinou z domova. Už předtím nacisté pomýšleli na nějakou masovou násilnou akci proti Židům, nyní k tomu měli i důvod. Ve městech začaly vypukat násilné akce proti Židům. Ti byli napadáni přímo v ulicích měst, vojáci rozbíjeli výlohy jejich obchodů, byli ponižováni drhnutím pouličních chodníků, ostříhání dohola a poté vystaveni pro posměch ostatním. Vrcholem těchto násilností se stala noc z 9. na 10. listopadu 1938. Právě tuto noc docházelo téměř po celém Německo k vypalování židovských synagog, k devastování židovských obchodů, podpalování židovských domů, Židé byli vyháněni ze svých domovů a bití přímo na ulicích a spousta z nich byla odvečena do koncentračních táborů. Tu noc byly vypáleny stovky židovských objektů a více než 7 000 dalších jich bylo poškozeno. Po tomto incidentu vydala nacistická vláda prohlášení, ve kterém vysvětluje, že se nejednalo o žádný vandalistický čin, ale pouze o „spontánní akci rozhořčených obyvatel s trochou rozbitého skla“. Právě proto se pro tento čin vžilo pojmenování „křišťálová noc“.

Pronásledování Židů ovšem pokračovalo. Mnoho z nich bylo propuštěno ze svých zaměstnání, vystěhováno z nájemních bytů, dokonce i německé vysoké školy zavedly první omezení, která měla platit pro židovské studenty. Pro lepší přehlednost měli Židé ve svých

dokladech označení J jako Jude (Žid), k tomu každý židovský muž měl ve svém průkazu označení Izrael a žena Sára.

2.5 Emigrace

Bezprostředně po nástupu nacistů k moci začali Židé dobrovolně opouštět Německo. Tato dobrovolnost se postupem času změnila v nucenou emigraci. V Rakousku byla zřízena zvláštní Ústředna pro židovské vystěhovalce, jejíž vedení se ujal Adolf Eichmann. Zanedlouho vznikl podobný úřad také v Berlíně a v Praze. Do roku 1941 odešlo do emigrace celkem až 450 000 německých, rakouských a československých Židů.

Tabulka č. 1 Cílové země emigrantů¹⁹

Země/oblast	Počet emigrantů
Francie	100 000
Latinská Amerika	60 000
USA	60 000
Velká Británie	60 000
Palestina	60 000
Čína	20 000
Švýcarsko	12 000

Postupem času se ovšem cílové země emigrantů začaly bránit a nechtěly dále emigranty přijímat. V červenci 1938 se proto ve francouzském Evinu sešlo 32 států, aby vyřešily otázku židovského emigrantství. Ani to ovšem nepomohlo, většina států se nedomluvila. Jako vstřícné se projevíly pouze země Dominikánská republika a Čína, které se jako jediné židovské emigraci otevřely. Ani zástupci Palestiny, starověké židovské pravlasti, nebyli příliš nakloněni myšlence židovské emigrace do jejich země. Emigraci do Palestiny měli povolenou pouze tito Židé:²⁰

¹⁹ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 19.

²⁰ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 18.

- podnikatelé s dostatečným kapitálem,
- tzv. chalicim – speciálně vyškolení rolníci,
- příbuzní těch, kteří již v Palestině žili.

Nesouhlas ostatních zemí s židovskou emigrací stále sílil. Lodě přeplněné emigranty proto často pluly od přístavu k přístavu a hledaly místo, kde je přijmou. Židovská emigrace skončila roku 1941, kdy se nacisté rozhodli situaci vyřešit jinak – zřídit židovská ghetta a vyhlazovací tábory.

2.6 Židé v Protektorátu Čechy a Morava

V době, kdy byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, žilo na jeho území více než 118 tisíc Židů. Podle statistik jich emigrovalo do roku 1939 z Protektorátu téměř 20 tisíc. Cílovou zemí bylo nejčastěji Polsko. Na území Protektorátu byl soustředěn zbrojní průmysl, Německo chtělo nejprve využít české hospodářství pro své válečné úmysly, poté měla přijít na řadu germanizace českých zemí a zničení českého národa. Protektorátní vláda přijala v březnu 1939 protižidovská opatření, která mimo jiné zakazovala praxi všem lékařům a advokátům „neárijského původu“. Dále byla stanovena další řada povolání a pozic, které Židé nesměli vykonávat (veterináři, lékárníci, civilní technici, členové veřejných vědeckých ústavů, redaktoři a umělci, členové společenského, kulturního či hospodářského sdružení). Majitelé židovských podniků byli donuceni k sepsání veškerého svého majetku, o který postupem času přicházeli. Výjimkou nebyly ani kruté zásahy gestapa, které podnikalo prohlídky nejen židovských podniků, ale také domácností jejich majitelů.

Díky Norimberským zákonům se vyčlenili lidé předurčení ke „konečnému řešení“, kteří byli od ostatního obyvatelstva izolováni. Nejprve měli Židé zákaz vstupu na náměstí, nesměli do určených ulic a ostatních veřejných prostranství. Zanedlouho byl vydán zákaz navštěvování kin, divadel, knihoven, sportovních a zábavních zařízení. Židovskému obyvatelstvu v Protektorátu byly zabavovány telefonní přístroje, rozhlasové přijímače, gramofony, šicí stroje, jízdní kola, lyže, či dokonce domácí zvířectvo. Platil pro ně přísný zákaz stěhování a vycházení z domu po osmé hodině večerní. Děti židovského původu nesměly navštěvovat židovské ani české školy, zákaz platil i pro soukromé vyučování.

Další nařízení zněla: Židé, kteří dovršili šesti let, jsou povinni nosit na svém oděvu viditelnou žlutou šesticípou hvězdu s nápisem Jude (Žid). Ostatní obyvatelstvo bylo varováno, aby žádnému Židu neprojevovalo sympatie, pokud nechtějí, aby se s nimi jednalo

také jako s Židy. Po nástupu Reinharda Hendricha do funkce nejvyššího představitele Říše v Protektorátu byly na příkaz uzavřeny všechny židovské synagogy a modlitebny. Následovalo postupné soustředění židovského obyvatelstva do uzavřených ghett.

2.7 Židovská ghetta

Na přelomu let 1939 a 1940 začala být část českých a polských Židů usídlována v zemědělské oblasti Lublinu, kde měla vzniknout tzv. židovská rezervace (Judenreservat). Tato akce ovšem nebyla úspěšná a většina Židů se vrátila zpět do svých domovů. Dalším krokem, ke kterému Hitler, Himmler a Heydrich dospěli, měla být deportace Židů na Madagaskar. Cílem bylo založit „německou koloniální říši ve střední Africe“. Sám Heydrich tento madagaskarský projekt okomentoval následovně:²¹ „Židé k nám kvůli našemu rasovému stanovisku zaujímají nepřátelský postoj. V Říši nám tedy nejsou zhola k ničemu. Musíme je odstranit. Biologická likvidace by však nebyla důstojná německého lidu coby kulturního národa. Uděláme to tedy tak, že po konečném vítězství našim nepřátelům nakážeme, aby Židy i s jejich saky paky naložili na své námořní lodi a odvezli je na Madagaskar nebo kam budou chtít.“

Místo dříve plánovaných židovských rezervací vznikla později uzavřená židovská ghetta, v kterých měli být dočasně uvězněni Židé z celé okupované Evropy. Židé byli do ghett shromažďováni pod záminkou „lepšího uspořádání vztahů mezi Němci a Židy“. Nacisté neměli nikdy v plánu nechat Židy v ghettech v klidu dožít. Jediný důvod byl ten, že Židé museli být někde uvězněni předtím, než byli posláni do koncentračních či vyhlazovacích táborů. Ghetta byla uzavřena, izolována od vnějšího světa a přísně střežena SS. Nikdo z Židů nemohl ghetto opustit a naopak nikdo zvenčí nesměl bez zvláštního povolení dovnitř. Židé zde museli pracovat, tudíž ghetta sloužila i jako pracovní tábory.

Ghetta postupně vznikala v letech 1940 a 1941 na území polských měst. Byla jim vyhrazena pouze velmi malá plocha, proto byl v ghettech už od začátku veliký problém s nedostatkem místa. Postupně k tomu přibývaly další problémy jako nedostatek jídla, pití a léků. Proto mnoho Židů zemřelo už tady, přímo v ghettech na následky hladomoru, katastrofálních hygienických podmínek a neléčených nemocí.

Rozdělování a ubytování vězňů, rozdělování potravin, zajišťování základní péče o děti a nemocné, později sestavování transportních seznamů apod. měly za úkol tzv. židovské rady.

---

²¹ ALY, G. „Konečné řešení“ Přesun národů a vyhlazení evropských Židů. 2006, s. 11.

Ty se například i snažily o zavedení výuky pro děti v ghettech, což bylo bohužel v těchto podmínkách téměř nemožné.

Židovská ghetta neměla vznikat na jiných než polských či sovětských územích. Ovšem postupem času byl počet obyvatelů židovských ghatt natolik převýšen, že se nacisté rozhodli zavést ještě jedno velmi důležité ghetto, které mělo sloužit k více účelům. Tak vzniklo tzv. terezínské ghetto na území tehdejšího Protektorátu Čechy a Morava. Zde měli, jako v ostatních ghettech, Židé přežívat, dokud nebyli transportováni „na východ“.

Vedle židovských ghatt vnikaly na celém území Evropy tzv. sběrné tábory pro Židy, které sloužily jako zastávka před deportací do ghatt či přímo do vyhlazovacích táborů. K jednomu z nejznámějších sběrných táborů v Evropě patří tábor v Drancy u Paříže. Bylo známo, že ve sběrných táborech byl volnější režim než v židovských ghettech. Byly zde lepší podmínky pro přežití a s obyvateli se tu zacházelo vlídněji. Někteří strážci se dokonce snažili lidem v ghettech pomáhat.

Tabulka č. 2 Největší ghetta v roce 1941²²

Místo	Počet vězňů	Cílové vyhlazovací tábory
Varšava	480 000	Osvětim, Treblinka
Lodž	204 000	Chelmno, Osvětim
Lvov	150 000	Belzec
Terezín	140 000	Osvětim
Minsk	100 000	Sobibor

2.7.1 Varšavské ghetto

Varšava byla známá jako jedno z hlavních židovských kulturních center, z toho důvodu zde vzrostl v období před druhou světovou válkou počet Židů na více než 350 000. Roku 1940 začaly přípravy s budováním židovského ghetta na území starého města. Všem Židům bylo oznámeno, že ihned po vybudování ghetta se do něj musejí všichni neprodleně přestěhovat. Podobně jako v ostatních ghettech byly i zde životní podmínky zcela otřesné. Ghetto bylo naprosto přelidněno, proto nacisté začali Židy týrat hladověním, proto není divu,

²² EMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 31.

že úmrtnost ve Varšavském ghettu začala velmi rychle narůstat, během měsíce zde zemřelo tisíce Židů.

Když roku 1942 začali být Židé z ghetta deportováni do Osvětimi a Treblinky, bylo jim téměř jasné, že je čeká smrt. Během jedné z posledních deportací však vypuklo povstání, které ovšem hned od začátku nemělo téměř žádnou šanci na úspěch.

2.7.2 Ghetto Terezín

České město Terezín bylo v roce 1941 vybráno pro zřízení jednoho z židovských ghett, které mělo sloužit hlavně pro propagandu. Terezín se měl stát ghetttem pro staré a zasloužilé německé a rakouské Židy. Právě i proto zde Židé žili v lepších životních podmínkách a i zacházení s nimi bylo mírnější než jinde. Terezínské ghetto se stalo největším židovským ghetttem mimo území Polska a Sovětského svazu. Výběr Terezína nebyl náhodný, ve městě se nacházel velký počet kasárenských budov, navíc bylo s městem i dobré železniční spojení, což bylo důležité pro transport Židů „na východ“. První transport, který do Terezína přijel 24. listopadu 1941, se nazýval Aufbaufkommando. Jednalo se o posádku 342 mužů, kteří měli za úkol připravit město na příjezd velkého počtu vězňů. Během krátké doby se do Terezína dostalo celkem asi 7 tisíc osob z celého protektorátu. Rodiny byly násilně oddělovány, jen velmi malý počet prominentních rodin žil pohromadě. Pro ostatní platil přísný zákaz navštěvování nejen rodinných příslušníků, ale také zákaz styku s civilním obyvatelstvem, jelikož v té době byl Terezín ještě stále obydleným městem.

Po konferenci ve Wannsee, kdy došlo k rozpracování „konečného řešení“ židovské otázky do konkrétní podoby, byl Terezín vyhlášen za „ghetto pro staré“. Postupně sem byli posíláni Židé z Německa, Rakouska, Nizozemska a Dánska starší 65 let, kteří zde měli dožít. Kromě nich byli do Terezína posíláni také tzv. prominentní Židé, jednalo se převážně o významné osobnosti, vědce a vybrané Židy ze smíšených manželství. Vězni žili ve velkých kasárenských budovách, které byly rozděleny zvlášť pro muže, ženy a děti. Vybavení všech budov bylo stejné – třípatrové postele, stůl, poličky a věšáky na osobní věci. Všichni vězni se museli řídit táborovým režimem, který jim hned po příjezdu nařizoval zdržovat se jen na vyhrazeném místě, kde probíhalo prohledávání a odebírání zakázaných věcí. Mezi další nařízení patřil uctivý pozdrav každého, kdo měl na sobě uniformu. Někdy byl vydán zákaz vycházení z budov či zákaz svícení. Kdo tato a další podobná nařízení porušil, musel předstoupit před soud ghetta, který určil trest, respektive dobu, kterou musí obviněná osoba strávit ve vězení. Jednou z dalších povinností v terezínském ghettu byla manuální práce,

kteřou museli vykonávat všichni od 14 let věku. Práce byla různorodá, někteří byli využíváni jako pracovní síla pro válečnou výrobu, jiní budovali základní hygienická zařízení, další sloužili jako opraváři.

V Terezíně, podobně jako v ostatních židovských ghettech, existovala židovská samospráva v čele s židovskými staršími a radou starších, kteří se snažili ostatním pomáhat. Nejtěžším úkolem, který jim byl přidělen, se pro členy židovské rady stalo sestavování transportních seznamů, během kterého sami museli rozhodovat o životě a smrti ostatních Židů. Důležitou úlohu v Terezíně sehrála kultura – divadelní představení, koncerty, výtvarná a literární tvorba či různé přednášky. Nejen že tyto akce dodávaly lidem uzavřeným v ghettu naději, upevňovaly také vztahy uvnitř jejich společenství. Aspoň chvíli nemuseli lidé myslet na ukrutný hlad, ponižování a nejistotu, co bude dál. Mezi všemi těmito vězni se v Terezíně nacházelo více než 10 tisíc dětí mladších 15 let. Právě pro ně se ostatní snažili vytvořit v těchto nelehkých podmínkách domov. Díky dětským kresbám mohl člověk nahlédnout do jejich života, myšlení a cítění. A právě zásluhu na dochovaných dětských kresbách nese významná malířka Riedl Rocker-Brandeisová, která v Terezíně pořádala výuky kreslení pro všechny děti.

Kromě všeho Terezínské ghetto bylo známo i jako místo pro konání několika „zkrášlovacích akcí“. V roce 1994 zde byl dokonce natočen propagandistický film *Vůdce daroval Židům město*, který měl zachytit „spokojený život“ tamějších obyvatel. Ihned poté začali být lidé z ghetta transportováni do polských táborů za záminkou opětovného setkání a společného žití se svými nejbližšími. Proto se často stávalo, že se Židé na transportní listinu zapisovali dobrovolně, protože doufali, že je v táborech čeká lepší život. Netušili ovšem, že se sami hlásí na svoji smrt. První deportační transport z Terezína na východ byl vypraven 9. ledna 1942. Svoji funkci plnil Terezín až do 28. října 1944, kdy odtud odjel poslední deportační transport do Osvětimi. Terezínským ghetttem prošlo celkem 140 000 Židů, z nichž 35 000 zemřelo přímo v Terezíně a 83 000 bylo deportováno do vyhlazovacích táborů.

2.8 Druhá světová válka

Když 5. října 1938 odstoupil ze své funkce prezidenta Eduard Beneš, začalo Československo postupně ztrácet svůj demokratický charakter. Za prezidenta byl zvolen Emil Hácha a vláda se čím dál více podřizovala totalitnímu režimu. Koncem ledna 1939 bylo českým zemím nařizováno připojit se k Velkoněmecké říši a na Slovensku měl vzniknout stát

podřízený Německu. V březnu pak přestalo Československo existovat jako samostatný stát a 16. března byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava.

Situace v Evropě se stále více vyostřovala a 1. září 1939 zahájila německá armáda útok na Polsko, dodnes známý jako blesková válka (Blitzkrieg). 3. září vstoupila do války Velká Británie a Francie. Hitler sice oběma zemím nabídl uzavření míru, ale jeho podmínky byly pro obě země ponižující, proto odmítly. Záměrem Německa pod vedením Adolfa Hitlera bylo obsadit území v Nizozemsku, Belgii a Francii a odtud pak vést leteckou a námořní válku proti Velké Británii. Na jaře 1940 zaútočilo Německo na sever Evropy, 22. 6. 1941 pak na Sovětský svaz. Na jaře 1941 ovládly fašistické mocnosti celou Evropu kromě Velké Británie, Sovětského svazu a neutrálních států. V prosinci 1941, po útoku Japonska na námořní základnu v Pearl Harboru, vstoupily do války Spojené státy americké.

Rok 1943 s sebou přinesl přelom ve válce, a to když v únoru připravila Rudá armáda svému nepříteli drtivou porážku. Od té doby vliv Sovětského svazu neustále stoupal. V září 1943 kapitulovala italská vláda pod vedením fašistické diktatury Benita Mussoliniho a vyhlásila příměří se spojenci. Německo postupně ztrácelo síly. Začátkem roku 1945 zahájil Sovětský svaz mohutný útok na 1200 km dlouhé frontě, jehož výsledkem bylo osvobození Polska, velké části Československa, Maďarska a Rakouska. Sovětská vojska se postupně snažila proniknout na německé území, aby mohla zahájit závěrečný útok na Berlín. Toto obléhání a zároveň rozplynutí snu o německé říši Adolf Hitler neunesl a 30. dubna 1945 spáchal sebevraždu. 8. května 1945 vstoupila v platnost bezpodmínečná kapitulace německých ozbrojených sil a tím zároveň skončila válka v Evropě. 2. září 1945 zastavila zbývající boje bezpodmínečná kapitulace Japonska, čímž byl definitivně poražen fašismus a skončila druhá světová válka.

2.9 Konečné řešení

I když pojem „konečné řešení“ (něm. „Endlösung der Judenfrage“) existoval už roku 1940, v té době si ještě pod tímto pojmem jeho strůjci nepředstavovali deportaci a následnou likvidaci ve smyslu masového vyvražďování. Nacistická propaganda se ale nezmiňovala o žádné násilné židovské deportaci, nýbrž o „evakuaci“ evropských Židů na „východ“, kde měli dále žít v židovských městech či vesnicích. To vše kvůli „lepšímu uspořádání vztahů“. Nápad na tzv. biologickou likvidaci Židů přišel až na jaře roku 1941. Všichni Židé neschopní práce měli být utýráni hladem a dalším strádáním, naopak ti práceschopní měli být deportováni „na východ“, kde měli být podrobeni velmi těžké manuální práci.

Plán tzv. konečného řešení židovské otázky připravil šéf RSHA Reinhard Heydrich. Nacisté k hromadnému vyvražďování používali několik metod. Nejprve nacistické útvary do svých obětí střílely. Bezvhládná těla pak končila v předem vykopených hrobech. Tímto způsobem bylo do začátku roku 1942 vyvražďováno asi 750 000 osob. Už v roce 1941 ovšem používali nacisté i jiný způsob vraždění. Židovské obyvatelstvo bylo nahnáno do speciálně sestrojených nákladních aut s uzavřenou korbou, kde byly oběti tráveny výfukovými plyny.auta poté směřovala k předem připraveným hrobům. Od podzimu 1941 začaly na území Polska vyrůstat vyhlazovací tábory s plynovými komorami a krematorii. Poprvé byla plynová komora vyzkoušena v Osvětimi v září 1941. Místo pro zavádění vyhlazovacích táborů bylo vybíráno podle dobré železniční dostupnosti. Důležitou roli hrálo i dostatečné místo pro vytvoření hromadných hrobů.

2.9.1 Konference ve Wannsee

20. ledna 1942 se nejvyšší státní tajemníci sešli ke konferenci v Berlíně ve Wannsee, aby prodiskutovali poslední detaily. Na konferenci chyběl pouze Adolf Hitler, svými zástupci pověřil Himmlera a Heydricha. Cíl konference byl jasný: dohodnout se na přesném postupu likvidace Židů v plynových komorách. Na konferenci vystoupil šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti Reinhard Heydrich, který pronesl, že program „konečného řešení“ se týká všech nejméně 11 miliónů židovských osob. Říšský vůdce SS a šéf německé policie Heinrich Himmler během konference vysvětlil, proč mají být vyhlazeny i všechny židovské děti: „Z dětí by vyrostli mstitelé svých otců. A aby mstitelé nemohli vyrůst ani z dětí ještě nenarozených, musí být zabity i židovské matky, všichni Židé bez rozdílu.“²³ Hlavní etapa tzv. konečného řešení měla proběhnout v letech 1942 a 1943.

Protokol z Wannsee²⁴

20. 1.1942

1. V plynových komorách budou vyhlazeni všichni Židé, včetně dětí.
2. Ve starobním ghettu v Terezíně se nechají „dožít“ pouze: Židé starší 65 let a Židé vyznamenaní za 1. světové války.

---

²³ PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*. 2005, s. 56.

²⁴ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 23.

3. O Židech žijících v manželství s Němci bude rozhodnuto individuálně: buď likvidace anebo umístění v Terezíně.
4. Míšenci 1. stupně (tj. poloviční Židé) budou rovněž vyhlazeni.
5. Ušetřeni budou pouze ti míšenci 1. stupně, kteří: žijí v manželství s Němci a mají s nimi děti anebo mají „zásluhy“.
6. Ušetření míšenci 1. stupně budou muset podstoupit sterilizaci: potom se s nimi bude zacházet jako s Němci.
7. Vyhlazeny budou také rodiny, ve kterých jsou všichni míšenci, 1. i 2. stupně.
8. Vyhlazeni budou také ti míšenci 2. stupně (tj. čtvrtinová Židé), kteří „vypadají jako Židé“ nebo mají politický delikt.
9. Konečné řešení židovské otázky bude zahrnovat celou Evropu: ostatní státy budou vyzvány, aby své Židy Německu vydaly.
10. Postupovat se bude podle následujících priorit: Nejprve budou vyhlazeni úplní Židé, teprve až potom míšenci. Jako první budou deportováni Židé z německého prostoru (včetně Polska).

Vedením této akce byl pověřen Adolf Eichmann. Postupně začaly vznikat tzv. jmenné transportní seznamy, které sepisovali členové židovské komise. Byly sestavovány přesné harmonogramy pro deportaci Židů, jejich počet a cílové tábory. Každý Žid obdržel tzv. povolání do transportu, podle něhož se musel dostavit v určený čas na určené místo, z kterého následně putovali do tzv. sběrných táborů, kde zůstali několik dní. Odtud pak byli posláni vlakovými transporty do Polska. Deportovaní si s sebou do vlaku směli vzít pouze příruční zavazadlo o hmotnosti do 50 kg. V přeplněných nevytopených dobytčích vagoncích bez jídla a pití byla cesta nekonečná. Během cesty vlak několikrát zastavoval. Během těchto zastávek strážníci několikrát stříleli po vagoncích, aby už tak vyděšené cestující zklidnili. Po příjezdu do táborů jim byla odňata veškerá zavazadla, která si následně členové vězeňského komanda třídili a postupně rozebírali.

2.9.2 Slova vrahů²⁵

Eichmannovo sdělení řídicím úřadovněm gestapa

„Evakuace Židů na východ, která v poslední době proběhla v různých oblastech, představuje začátek konečného řešení židovské otázky v Říši, Východní marce a v Protektorátu Čechy a Morava. Do těchto evakuačních opatření byly zprvu zařazeny jen zvláště naléhavé projekty. V současné době zkoumáme, jaké jsou možnosti dalšího umístění Židů, aby mohly být odsunuty další kontingenty.“ (31. ledna 1942)

Hitlerova proklamace ke členům NSDAP

„Myšlenky naší nacionálněsocialistické a fašistické revoluce dnes už zvítězily ve velkých a mocných státech a jistě dojde naplnění moje proroctví, že v této válce nebude vyhlazeno pokolení árijské, nýbrž naopak, vyhubeni budou Židé. Ať už je boj jakkoli strastiplný a jakkoli dlouho bude trvat, toto bude jeho definitivní výsledek. A až pak, po odstranění těchto parazitů, se nad těžce zkoušeným světem rozprostře dlouhá epocha porozumění mezi národy, a tím i skutečného míru.“ (24. února 1942)

Rozhovor Greifelta s Himmlerem

„Říšský vůdce SS nařídil, že usídlování má v rámci možností pokračovat, přičemž je třeba podporovat všechny formy ubytování odsídlených Poláků. V Generálním gouvernementu je prvořadým úkolem odstranění 300 000 – 400 000 Židů, kteří tam ještě pořád jsou.“ (12. května 1942)

Himmler ke svým generálům SS

„Třetí úkol je stěhování národů v Evropě, které právě provádíme. Stěhování Židů do roka určitě dokončíme; pak už se žádní nikam stěhovat nebudou.“ (9. června 1942).

2.9.3 Koncentrační a vyhlazovací tábory

Během druhé světové války existovalo několik typů táborů, především tábory koncentrační a vyhlazovací. První koncentrační tábory vznikly v Německu bezprostředně po nástupu nacistů k moci v roce 1933. Prvotně ovšem nesloužily k vyhlazování židovské

---

²⁵ ALY, G. „Konečné řešení“ Přesun národů a vyhlazení evropských Židů. 2006, s. 241 – 247.

komunity, měly pouze zastrašovat politické odpůrce. V tzv. továrny na smrt se proměnily až v roce 1941. Ani do té doby to ovšem neměli vězňové v táborech jednoduché, byli bití, týráni, museli hladovět, trpěli zimou, nedostatkem místa a byli nuceni k velmi náročné manuální práci.

První a zároveň nejdéle sloužící koncentrační tábor na území Německa vznikl v roce 1922 v městečku Dachau. O jeho založení se zasloužil tehdejší mnichovský policejní prezident Heinrich Himmler, který postupem času zodpovídal za celý systém koncentračních a vyhlazovacích táborů. Velitele a dozorce táborů už od začátku vedl k surovému a nemilosrdnému výcviku, který pak mohli praktikovat v ostatních táborech. Do začátku druhé světové války vyrostlo na území Německa dalších šest velkých táborů.

Tabulka č. 3 Největší koncentrační tábory v předválečném Německu²⁶

Místo	Otevření	Počet obětí²⁷
Dachau	1933	35 000
Buchenwald	1937	55 000
Flossenbürg	1938	25 000
Sachsenhausen	1936	100 000
Ravensbrück	1939	60 000
Neuengamme	1938	55 000

²⁶ EMMERT, F. *Holocaust*. 2006, s. 20.

²⁷ Pozn.: Převážná většina obětí připadá až na období od roku 1941.

Obr. 5 Mapa koncentračních a vyhlazovacích táborů v Evropě²⁸

Po vypuknutí druhé světové války se začaly koncentrační tábory rozšiřovat po celé Evropě. V Rakousku patří mezi nejznámější tábor Mauthausen, v Polsku Osvětim. Přitom podmínky a zacházení s vězni v těchto táborech byly čím dál více otřesnější. V roce 1941 přichází velký zlom, v té době se koncentrační tábory začínají přeměňovat v tzv. továrny na smrt, z kterých není úniku. Nacisté v té době začali připravovat tzv. konečné řešení židovské otázky. Pro lepší představu přikládám mapu.

2.9.4 Osvětim

Vůbec největší počet Židů v této době dosahoval na území Polska. Pro nacisty bylo tedy logické, aby se tzv. konečné řešení uskutečnilo právě zde. V červnu roku 1940 vyrostl nedaleko polského města Osvětim (německy Auschwitz) táborový komplex, který se postupem času stal jedním ze základních symbolů holocaustu. Jednalo se o největší koncentrační a vyhlazovací tábor, který svou plochou zabíral téměř čtyřicet kilometrů čtverečních a ve kterém zemřelo až 1 600 000 lidí. Lidé, kteří se do Osvětimi dostali, byli buď

²⁸ Převzato z: http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/map_details.

ničení neskutečně tvrdou prací, nebo rovnou posílání do plynových komor, z kterých už nebylo úniku.

Nejprve byl v Osvětimi koncentrační tábor, který měl sloužit k politickým účelům, byl určený zejména polským vězňům. Počet vězňů ovšem velmi rostl a ve chvíli, kdy v roce 1941 přesáhla kapacita počet 10 000, se z Osvětimi stalo místo pro válečný průmysl. Právě v této době nabyl tábor velkých rozměrů. Kromě již fungujícího tábora Osvětim I. vznikl mnohem větší komplex, pojmenovaný jako Osvětim II. – Březinka. Zanedlouho k těmto dvěma táborům přibyl třetí, a sice Osvětim III. V té době už v celém areálu pobývalo celkem až 150 000 vězňů.

Za nejhrůznější část osvětimského tábora byla považována právě Osvětim II. – Březinka, do kterého přijížděly denně vlakové transporty z celé Evropy a Židé vystupující z nich byli posíláni do tamějších plynových komor. Kdo nebyl rovnou poslán „do plynu“, byl poslán do jiné části tábora, kde lidé žili v tak otřesných životních podmínkách, že většina z nich umírala právě na následky hladomoru či různých nemocí.

A jak probíhaly příjezdy vlakových transportů? Na táborové rampě čekalo na příjezd židovských transportů několik esesáků, kteří ihned po příjezdu vlaku rozdělovali Židy do několika skupin. Záleželo na pohlaví, věku a také na zdravotním stavu jedince. Právě kvůli tomuto dělení se velmi často stávalo, že byly děti odebrány od svých rodičů a ty pak společně se starými, nemocnými či nemohoucími končily v plynových komorách. Podobné selekce se často odehrávaly i v ostatních částech tábora, kdy ti nejslabší vězni, zničení prací, byli postupně také posíláni do plynových komor.

Rudolf Vrba, československý Žid, který přežil Osvětim, žije v New Yorku²⁹

„Probíhalo to takhle: vlak se Židy byl kupříkladu ohlášen na druhou hodinu v noci. Jakmile se přiblížil k Osvětimi, dostala o tom komandatura SS zprávu. Pak nás přišel jeden z esesáků vzbudit a ještě v noci nás vedli na rampu... Bylo nás asi dvě stě. My vězňové jsme stáli uprostřed a čekali na vlak, na rozkazy. Když bylo všechno připraveno, přijel vlak. Vlak zastavil a ti gangsteři zaujali své pozice. Uvnitř byli pochopitelně lidé. Koukali ven škvírami, aniž by vůbec chápali, co znamená tahle nová zastávka, po všech těch, které už cestou zažili – někteří už byli ve vlaku deset dní. Potom se otevřely dveře a první rozkaz zněl: „Alle heraus! Všichni ven!“ A aby všem bylo jasné, oč jde, začali první i všechny následující mlátit holemi...“

---

²⁹ LANZMANN, C. Šoa. 2001, s. 54.

Po vpuštění plynu do místnosti plné Židů, kteří neměli jedinou šanci na přežití, se musel najít někdo, kdo plynové komory vyklidí, zbaví se těl a připraví místnosti na další popravy. Tuto hrůznou práci museli odvádět sami židovští vězni. Právě oni spalovali či pohřbívali mrtvá těla. Často se také přihodilo, že mezi hromadou bezvládných těl našli i tělo blízkého člověka.

Do listopadu roku 1944 bylo zemřelo v osvětimských plynových komorách asi 1 135 000 lidí. Ve většině případů se jednalo o osoby s židovskou příslušností. To ovšem není konečné číslo obětí. Dalších asi 230 000 lidí zemřelo během svého pobytu v táboře, jak už bylo zmíněno, na následky otřesných životních podmínek. Kromě zabíjení komandem, ať už zastřelením či utlučením, nebyly výjimkou ani sebevraždy, kdy své trápení ukončili vězňové skokem do elektrických plotů.

V listopadu 1944 došlo k postupné evakuaci celého tábora, pachatelé se mezitím snažili zahladit veškeré stopy po masovém vraždění. A když v lednu roku 1945 přišla sovětská armáda, byl už celý táborový komplex téměř prázdný.

Hlavní odpovědnost za osudy vězňů v osvětimském táboře měl jeho velitel Rudolf Höss, který v Osvětimi působil od roku 1940. V roce 1947 byl odsouzen k trestu smrti a oběšen přímo na území osvětimského tábora.

3 PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ

„Zatímco ještě nedávno spočívala naše úloha učit v tom, že jsme učili frontálně, přednášeli, nabízeli systém předem vybraných úloh i s jejich správnými řešeními a poskytoval předem uspořádané informace, dnes se od nás, učitelů, očekává, že budeme především organizátory a tvůrci aktivit, že opustíme náš učitelský prostor před tabulí, že se budeme přirozeně pohybovat v „prostoru žáků“, že tabuli doplníme přinejmenším dalšími prostředky, protože dominantní jsou aktivity žáků a my učitelé pro ně spoluvytváříme vhodné klima a interpretaci.“ (Kubínová, 2002).³⁰

3.1 Vzdělávací systém

V současné době prochází české školství několika zásadními změnami, z nichž jednou je přechod od konvenční klasické formy vyučování ke konstruktivistickému pojetí výuky, které je charakteristické využíváním nových alternativních metod. A právě při těchto změnách by měl být nápomocen Rámcový vzdělávací program, který by měl hlavně učitelům, kteří sami prošli klasickou školou a někteří si dost dobře neumí představit formy moderního vyučování, zjednodušit tento přechod. Rámcové a školní vzdělávací programy mají být vytvořeny tak, aby se podle nich uplatňovalo nové pojetí kurikula. Cíle nové orientace vzdělávání jsou:³¹

- využívat nové informační a komunikační technologie, vyhnout se zahlcení povrchními informacemi a naučit se informace zpracovávat, měnit je ve znalosti a aplikovat je, umět kriticky myslet a hodnotit,
- naučit se jednat a žít společně – umět pracovat samostatně i v týmech, otevřeně komunikovat s ostatními, zvládat konflikty, respektovat odlišné názory, chápat vzájemnou závislost,
- naučit se orientovat v různých situacích a adekvátně na ně reagovat, být schopen řešit problémy a vést plnohodnotný život,
- jednat s větší autonomií, na základě samostatného úsudku, a to v souladu s morálními normami a s přijetím osobní odpovědnosti.

---

³⁰ NOVOTNÝ, J. *Projektová výuka a aspekty tvořivosti v edukačním procesu*. 2012, s. 7.

³¹ NOVOTNÝ, J. *Projektová výuka a aspekty tvořivosti v edukačním procesu*. 2012, s. 7.

Do výuky se více prosazují praktické činnosti, žákům je dána příležitost uplatnit ve výuce vlastní zkušenosti ze života, během výuky se předpokládá týmová spolupráce, využívají se různé formy mimotřídních činností, objevuje se celá řada nových témat jako např. evropská integrace, multikulturní výchova, enviromentální výchova či výchova ke zdravému životnímu stylu.

3.2 Projekty a vzdělávací programy

Do roku 1989 a vlastně i poté neměly vzdělávací programy charakter projektů, byly zaměřeny na předávání hotových poznatků žákům a hlavní význam v nich mělo učivo. Šlo o jakési rozplánování učiva v čase. V dnešní době se odborníci přiklánějí k návrhu konkrétní cesty, jak dosáhnout žádoucích cílů, tzn. odklonění od dřívějšího upřednostňování osvojení si učiva a směřování vzdělávání k naplnění kompetencí. Za takovéto kompetence považujeme „soubory znalostí, dovedností, návyků a postojů, které jsou využitelné v učení i v životě a které umožňují žákům efektivně a odpovídajícím způsobem jednat v různých činnostech a situacích“.³² Rámcové vzdělávací programy jako základní školské dokumenty v České republice umožňují v dnešní době projektové metodě dostatečný prostor, především kladou důraz na aktivní podíl žáka na vlastním vzdělávání. Škola má tedy za úkol „poskytnout systematické a vyvážené struktury základních pojmů a vztahů, které pak žákovi umožňují zařazovat nové informace do smysluplného kontextu vědění i životní praxe“³³.

3.3 Projektová metoda

V minulém století došlo k celé řadě zásadních změn, které měly za následek začátek uvažování o potřebnosti přeměn v pojetí výuky. Mezi tyto změny patří zejména globalizace, socioekonomický rozvoj či v dnešní době velmi snadný přístup k získání informací, ale také neustále se měnící situace a tím také nároky dětí a mládeže. Vlivem těchto změn se mění i přístup k edukačnímu procesu, vztahy mezi subjekty a objekty edukačního procesu a mění se i samotná osobnost učitele a žáka. Učitelé v dnešní době nemohou doufat, že informace, které předají žákům, si všichni jen tak zapamatují. Aby si žáci informace zapamatovali, naučili se je a hlavně je pochopili, je důležité jejich aktivní začlenění do procesu vzdělávání. Měla by jim být dána možnost pozorování, zkoumání, řešení různých problémů, a aby byla metoda co

---

³² PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*, 2006, s. 177.

³³ NOVOTNÝ, J. *Projektová výuka a aspekty tvořivosti v edukačním procesu*. 2012, s. 5.

nejúčinnější, měl by žák uplatňovat i své vlastní zkušenosti. Důležitá je i role učitele a jeho komunikace se žáky. Žáci, kterým je tohle všechno umožněno, si informace více vžijí a sami dokáží najít způsob, kterým si učivo nejlépe osvojí. V důsledku toho se čím dál více mluví o projektovém vyučování či projektové metodě, která tohle všechno může naplňovat. Jedná se o jednu z moderních metod vzdělávání.

3.3.1 Historie projektové výuky

Určité znaky projektové výuky můžeme nalézt již v díle J. A. Komenského *Škola hrou*, kde autor uplatňoval princip poznávání od nejbližšího ke vzdálenému, navíc učivo bylo seskupováno do větších celků. Svůj základ našla projektová výuka v pedagogických směrech konce 19. a začátku 20. století, zejména v pragmatické pedagogice a to díky psychologovi a pedagogovi Johnu Deweyovi, který založil americký vzdělávací progresivismus, kde se obrací pozornost na žáka. Jeho následovník, doktor filosofie, pedagog William Heard Kilpatrick metodu projektové výuky dále rozpracoval, jeho zásluhou se pragmatická pedagogika začlenila do škol a tím se též prosadily vyučovací metody založené na řešení problémů – tzv. projektové metody.

Ve 30. letech 20. století se i u nás začínají objevovat publikace na toto téma a to hlavně díky autorům, jako je Stanislav Velinský, Rudolf Žanta a další učitelé našich dějin, kteří se snažili tuto metodu rozpracovat a v praxi zavést do škol, např. Josef Úlehla, Václav Příhoda, Stanislav Vrána či Jan Uher.

3.3.2 Definice projektu, projektové výuky

„Projekt jest určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitým tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.“ W. H. Kilpatrick

„Projektové vyučování je založené na projektové metodě, v níž jsou žáci vedeni k řešení komplexních problémů a získávání zkušeností praktickou činností a experimentováním. Je jednou z nejvýznamnějších metod podporujících motivaci žáků a kooperativní učení. Projekty mohou mít formu integrovaných témat praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného či slovesného produktu.“ Mareš, J., Průcha, J., Valterová, E., 1998.

„Každý projekt je aktivní učení, užitek a zkušenost a dílo svého druhu, vyrůstající jen z konkrétního setkání určitého učitele s určitými žáky (jakéhokoliv věku) v určitém čase a prostředí.“ Josef Valenta.

3.3.3 Projekt jako vzdělávací strategie

Projekty u nás ještě stále nejsou ani v dnešní době často vyučovací metodou. Učitelé se většinou bojí časové náročnosti či zda vůbec dojdou díky projektu ke stanovenému cíli. Je ale důležité si uvědomit, že právě projektová metoda napomáhá ke zvýšení motivace žáků a navíc je učí důležitým životním činnostem, jako je spolupráce, tvořivost, řešení problému, komunikace, hledání důležitých informací, prosazování a obhajování vlastního názoru apod. Jedná se tedy o jednu ze vzdělávacích strategií, díky které získávají žáci nové zkušenosti, poznatky a schopnosti, ale také vlastní odpovědnost. Navíc má žák tu možnost, sám ovlivňovat tempo a rozsah práce v projektu, ze své vlastní vůle se zapojuje do řešení problémů, učitel má pouze roli poradce. Součástí projektu je také vypracování dokumentace o jeho průběhu, ale i výsledku. Úkolem žáků je pak prezentace výsledků své práce. Díky všem těmto činnostem umožňuje projektová metoda vnímat školu nejen jako jeden ze vzdělávacích institutů, které připravují žáky na budoucnost, ale především také jako místo, kde žáci mohou prožívat i plnohodnotnou přítomnost.

Projektová výuka je vhodná pro:³⁴

- žáky nadané – mohou se podílet na přípravě projektu, při vlastní výuce působit jako asistenti, učí se formulovat své myšlenky tak, aby jim slabší žáci rozuměli,
- žáky méně nadané – mohou dokonale uplatnit své schopnosti, nejsou až „ti druzí“, průměrní,
- žáky pomaleji chápající – učitel má více času, protože nadaní a méně nadaní žáci zvládají výuku víceméně sami. (Bernátová, 2004)

3.4 Znaky učebního projektu

Projektová metoda nabízí spoustu variant, nástrojů a výstupů. Zde uvádím shrnutí hlavních znaků učebního projektu:³⁵

---

³⁴ NOVOTNÝ, J. *Projektová výuka a aspekty tvořivosti v edukačním procesu*. 2012, s. 22.

- Zřetel k potřebám a zájmům dítěte.
  - Interdisciplinarita (projekt nabízí celistvé poznání, zkoumá problém z různých úhlů pohledu).
  - Seberegulace při učení (projekt je především „záležitostí“ dětí, pedagog vystupuje v roli konzultanta, partnera).
  - Orientace na produkt i proces (výsledný produkt posiluje smysl učení, důležité je i zaznamenávání průběhu – procesu učení).
  - Kooperace (projekt je založen na týmové spolupráci dětí).
  - Společenská relevantnost (projektové vyučování propojuje život školy se životem obce, širší společnosti).
- (Kasíková, H.)

3.4.1 Plán projektu

Dříve, než se pustíme do samotného projektování, měli bychom si jeho průběh správně naplánovat. V takovémto projektovém plánu by neměly chybět informace jako:

- Kdo všechno se bude projektu účastnit a komu je určen (tzn. cílová skupina),
- časový harmonogram (kdy a co),
- informování o projektu pro širší veřejnost (rodiče, škola, obec, ...),
- místo realizace projektu (učebna, tělocvična, hřiště, exkurze, ...),
- metody a formy práce,
- pomůcky,
- způsob hodnocení a sebereflexe.

Důležitým bodem při plánování projektu je také zjistit, zda projekt naplňuje cíle školního vzdělávacího programu (ŠVP). Nesmíme zapomínat na klíčové kompetence, mezipředmětové vztahy, průřezová témata, výchovně vzdělávací strategie apod.

---

³⁵ POLENÍKOVÁ, A. *Projekty v rámci školních vzdělávacích programů*. 2009, s 8.

3.4.2 Fáze projektové výuky

S plánováním projektu souvisí také jednotlivé fáze projektové výuky, které podle N. Mazáčové (2007) můžeme rozdělit do pěti fází:³⁶

1. **Přípravná fáze** (stanovení cílů a úkolů).
2. **Plánování** (stanovení otázek, které mají být v rámci projektu řešeny).
3. **Realizace** aktivit a činností, které vedou k řešení problému.
4. **Zveřejnění výsledků** (předvádění výsledků prací žáků).
5. **Hodnocení** (posouzení výsledku, postupu, způsobu realizace a prezentace).

Tabulka č. 4 Příklad podoby tabulky pro vyhodnocení ukončeného projektu³⁷

Vyhodnocení ukončeného projektu		Datum:
Autor:		
Název projektu:		
Hodnotící skupina:		
	Moje hodnocení:	Hodnocení učitele a ostatních:
Co se nám povedlo dobře?		
Co uděláme, aby to dopadlo příště také tak?		
Co se nám nepovedlo dobře?		
Jak se tomu příště vyhneme?		

3.4.3 Typy projektů

Na projekty můžeme nahlížet z několika pohledů. Z tohoto hlediska rozdělujeme projekty podle:³⁸

³⁶ TRNOVÁ, E. *Základy kvalitní projektové výuky*. 2012, s. 11.

³⁷ TRNOVÁ, E. *Základy kvalitní projektové výuky*. 2012, s. 13.

³⁸ TRNOVÁ, E. *Základy kvalitní projektové výuky*. 2012, s. 9.

- a) Časové náročnosti:
- krátkodobé (hodiny – dny),
  - střednědobé (týdny – měsíce),
  - dlouhodobé (několik měsíců – rok).
- b) Šíře problematiky:
- v rámci jednoho předmětu,
  - mezipředmětové (integrace příbuzných předmětů),
  - integrační (celková integrace).
- c) Realizace:
- školní,
  - domácí,
  - kombinované.
- d) Okruhu zapojených účastníků projektu:
- třídní,
  - školní
  - národní,
  - mezinárodní.
- e) Fáze výuky:
- expoziční,
  - fixační,
  - aplikační.
- f) Úrovně účastníků projektu:
- první stupeň ZŠ,
  - druhý stupeň ZŠ,
  - střední škola,
  - vysoká škola.

3.5 Přednosti projektové výuky

Podle N. Mazáčové můžeme rozdělit přednosti projektové výuky z hlediska pohledu učitele a žáka:³⁹

a) Přednosti z pohledu učitele:

- integruje poznatky z různých předmětů, připravuje na řešení globálních problémů, pomáhá vidět věci v souvislostech a systému,
- pomáhá získávat poznatky spojené s prožitkem a smyslovým vnímáním
- respektuje individuální potřeby a možnosti žáka, jeho zájmy,
- výrazně žáka aktivizuje a motivuje k učení,
- má úzký vztah k realitě života,
- umožňuje žákům pracovat v týmu a rozvíjí u nich pocit odpovědnosti,
- rozvíjí žádoucí pracovní a studijní návyky.

b) Přednosti z pohledu žáka:

- žák nachází smysl poznávání,
- učí se dokončovat práci, nebát se dělat chyby,
- dotýká se skutečných věcí, má možnost zasahovat do skutečného života,
- rozvíjí se žákova sebedůvěra.

3.6 Nevýhody projektové výuky

Nelze se domnívat, že projektová výuka může nahradit celé vzdělávání, jedná se pouze o doplňkovou metodu výuky. Proto můžeme projektovou metodu využít jen ve specifických případech, zejména pro zpestření a vylepšení tematické výuky. K vytvoření projektu je zapotřebí dostatek času, prostoru a potřebných pomůcek. Důležitá je ochota učitele a vlastně celková podpora vedení školy. Učitel by měl být velmi dobře připraven a to nejen teoreticky, měl by mít také praktické dovednosti, jak s projektovou metodou pracovat. Podstatné je také odhadnout míru volnosti a zodpovědnosti žáka. Dalším významným a obtížným bodem je výběr tématu a následného cíle projektu. I když bude plán projektu připraven podrobně, může během jeho průběhu dojít ke změnám či náhlým problémům. Proto je na učiteli, aby připravil

---

³⁹ TRNOVÁ, E. *Základy kvalitní projektové výuky*. 2012, s. 10.

podklady většího rozsahu tak, aby zamezily některým nežádoucím vlivům. Z toho všeho vyplývá, že příprava jakéhokoliv projektu je velmi náročná a někdy, ať už se všichni účastníci snaží sebevíc, není jednoduché dosáhnout stanovených cílů.

Také V. Příhoda poukazuje na nedostatky, které s sebou projektové vyučování přináší.⁴⁰

1. Neplánovitost a podléhání dětským vrtochům.
2. Nezdařilá socializace vyučování, nedostatečná kooperace (podotýkáme, že tento jev byl způsobem především zaměřeností na projekty individuální).
3. Vyučování snadno ztrácí soustavnost a důkladnost.
4. Specifické návyky se často při projektech nevyskytly, žáci nemají příležitost k ovládnutí nástrojů lidského poznání.
5. Nepočítalo se s tím, že dítě musí vybavovat zvykově některé dovednosti a vědomosti (při čtení, psaní, v počtech...).
6. Projekty odporovaly zákonům učení, aby byla opatřena nejen náležitá motivace, ale aby byla příležitost k opakování a zakončení důsledků učení.

---

⁴⁰ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2006, s. 50.

III PRAKTICKÁ ČÁST

4 NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ

4.1 Počátky osídlení

Ve středověku se na území dnešního Novoměstska rozprostíral jen hluboký les. První doložené zprávy o osídlení této oblasti se datují od poloviny 13. století. Zároveň před sebou měli první obyvatelé nesnadný úkol – vykácet celý lesní porost a snažit se z kamenité půdy vytvořit úrodnou zemi. Skupinky osadníků se začaly usídlvat v blízkosti obchodních stezek, jednalo se především o velký počet strážných lidí, tzv. stráž, která měla za úkol hlídat veškeré cesty tak, aby do země nevcházel nikdo bez povolení.

Zbývající les, obklopující tehdejší území, daroval v roce 1126 kníže Soběslav I. olomouckému biskupskému kostelu, který část budoucího Novoměstska dále předal do vlastnictví Štěpánu z Medlova, předkovi rodu Pernštejnů. Jeho synové postupně kolonizovali území ve východní části Novoměstska. Další osídlování je spojeno s moravským velmožem Přibyslavem z Křižanova. Za své věrné služby dostal od krále velkou část budoucího novoměstského panství. Předpokládá se, že stál také u vzniku nejstarších obcí Novoměstska, a sice Bobrová, Slavkovice, Radňovice a Jiříkovice. Jeho zeť Boček z Obřan v roce 1252 založil ve Žďáře klášter.

Za první doklad o existenci města můžeme považovat listinu krále Václava II. z roku 1293, kde se píše o místě označovaném jako Nova Civitas – Nové Město. Na rozdíl od německého osídlení kolem měst, jako byla Jihlava, Svitavy či Německý (Havlíčkův) Brod, bylo novoměstské původní obyvatelstvo ryze české.

4.2 Historie města

15. století

V 15. století vládli v Nové Městě páni z Lipé. Po smrti posledního, Jindřicha z Lipé, získal město za 3000 zlatých Vilém z Pernštejna. Za své vlády shromáždil Vilém velké množství majetku. Jeho nástup tedy pro Nové Město znamenal počátek rozmachu a městečko se pomalu začalo měnit v plnohodnotné středověké město. Velký krok v rozkvětu znamenal

rok 1499, kdy Vilém vymohl od krále Vladislava II. první dva jarmarky, které se konaly vždy ve středu před svatodušními svátky a po sv. Františku (4. října).

16. století

Po smrti svého otce spravoval panství Jan z Pernštejna. Za jeho působení Novoměstsko též vzkvétalo. V roce 1534 zajistil výhradní výčep piva v osmnácti osadách (také v Petrovicích, Pohledci, Rokytňě, Olešné a Maršovicích). V roce 1537 pak jeho zásluhou získalo město koňský jarmark a třetí trh. Roku 1561 se panství ujal Vratislav z Pernštejna a městečku se stále dařilo. V roce 1587 byl pořízen odhad, podle kterého se zde nalézalo:⁴¹ 160 tzv. poplatných objektů, z toho 45 domků (statků), 7 mlýnů, 55 podsedků (domů bez vlastních polností), 14 půlpodsedků a 39 podružných domků (pronajatých). Roku 1588 koupil panství vladyka Vilém Dubský z Třebomyslic a zanedlouho poté vyrostla na severovýchodní části náměstí nová, pozdně renesanční budova zámku. Jeho vedení ale pro novoměstské neznamenal nic příznivého. Hořekovali nejen zemědělci, ale také měšťanské pivovary.

17. století

Po bitvě na Bílé hoře, během které se Vilém Dubský připojil k protihabsburskému odboji. byl odsouzen ke ztrátě jmění, přišel tak i o novoměstské panství, které následovně koupil kardinál František z Dietrichsteina a připojil ho ke svému panství žďárskému. V roce 1635 přidělil kníže z Dietrichsteina městu čtvrtý jarmark na středu po sv. Ondřeji a nový znak (objevuje se zde kardinálský klobouk a dva vinařské nože). Roku 1672 byla při sčítání obyvatel zveřejněna následující čísla:⁴² ve 112 poddanských domech žilo tehdy 794 osob, stála zde fara a škola, 5 vrchnostenských domů a 25 opuštěných. Celkový počet obyvatel činil přibližně 850 osob.

---

⁴¹ MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. 2009, s. 13.

⁴² MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. 2009, s. 17.

Obr. 6 Znak udělený Novému Městu kardinálem Františkem z Dietrichsteina⁴³

18. století

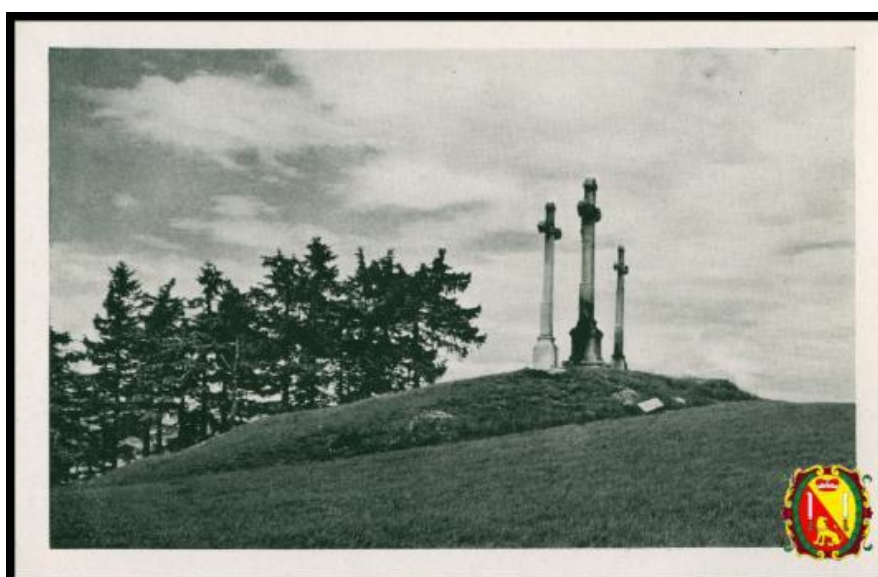
Na další dvě století se správy novoměstského panství ujaly představené Ústavu Panny Marie Školské, v Novém Městě často nazýván jako „Damenštift“. 3. dubna 1723 postihla Nové Město pohroma v podobě obrovského ničivého požáru. Začal hořet dům primátora Horálka, oheň se ale velmi rychle rozšířil na okolní domy na náměstí, postupně pokračoval dál na domy v ulici Žďárské a Bobrovské (dnes Nečasově). Po následném sčítání škod se zjistily následující škody:⁴⁴ Požáru padl za oběť kostel sv. Kunhuty, radnice se sýpkou, obecní pivovar se sladovnou, masné krámy, šatlava, 43 měšťanských a dva vrchnostenské domy. Toto neštěstí nepřežily dvě ženy. Ihned po požáru začalo město shánět potřebné finanční prostředky a materiál na opravy. Jako první se začal opravovat pivovar, jelikož příjmy z něho tvořily hlavní část městských příjmů. Zato oprava kostela sv. Kunhuty trvala několik let. O 20 let později postihl město další požár způsobený úderem blesku do jednoho z domů. I když škody nebyly tak velké jako při předchozím požáru, shořelo přibližně 7 domů a požáru ani tentokrát neunikly masné krámy. Koncem 18. století se počet obyvatel navýšil na 1659.

⁴³ Převzato z: <http://www.nmnm.eu/nove-mesto-na-morave.html>.

⁴⁴ MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. 2009, s. 19.

19. století

Ani v 19. století se Novému Městu nevyhnuly pohromy. 20. dubna 1801 vznikl v panské palírně obrovský požár, kvůli kterému vyhořelo téměř celé město⁴⁵ - 208 domů, kostel, evangelická modlitebna, zámek, purkrabství, oba pivovary a Hánův mlýn. V 19. století k lidskému neštěstí patřily časté mory a epidemie, které zasahovaly téměř každé městečko či obec. Jako zázrakem se ale Novému Městu podobné smrtelné choroby vyhnuly. Jako poděkování za Boží milost nechali novoměstští postavit nad městem (vrch zvaný Kaplisko či Kalvárie) tři kříže.

Obr. 7 Tři kříže⁴⁶

V roce 1850 se z poddanského města stala politická obec Nové Město, centrum soudního, politického a berního okresu. V 19. století podlehlo město několika stavebním úpravám. Na Vratislavově náměstí byla roku 1870 postavena nová kamenná kašna a o dva roky později na ní vyrostla socha Vratislava z Pernštejna.

⁴⁵ MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. 2009, s. 22.

⁴⁶ Převzato z: http://fotogalerie.nmnm.cz/?action=show_zoom&zoom=661.

Obr. 8 Kašna se sochou Vratislava z Pernštejna dnes⁴⁷

O několik let později byla opravena také fasáda místního zámku, která po úpravách získala svou novorenesanční podobu. Ve stejnou dobu byla před zámkem postavena žulová kašna se sloupem sv. Anny a sousoším sv. Jana Nepomuckého, sv. Šebestiána, sv. Karla Boromejského a blahoslaveného Jana Sarkandra. Koncem 19. století vyrostl okolo této kašny park a to díky řediteli měšťanky Josefu Šimkovi.

Obr. 9 Kašna se sloupem sv. Anny dnes

⁴⁷ Převzato z: http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/pamatky-50/sepulkralni_socharska_a_drobna_architektura-8/?id=444.

Tím ale stavební úpravy města neskončily. V letech 1876-1878 byla postavena nová škola, radnice a díky podpoře náboženských institucí mohla také evangelická církev postavit svůj nový svatostánek. Navíc oheň, který vypukl roku 1879 v jednom z měšťanských domů a kvůli kterému přišli o život čtyři lidé, byl podnětem pro založení místního Sboru dobrovolných hasičů.

4.3 20. století

Na začátku 20. století žilo podle celostátního soupisu v Novém Městě 2422 obyvatel⁴⁸ (2132 katolíků, 256 evangelíků, 31 Židů a 3 jiného vyznání). Ve městě bylo dále evidováno 313 obydlených domů, 70 koní, 396 kusů hovězího dobytka, 1 ovce, 144 koz, 300 vepřů, 14 úlů a 2210 kusů drůbeže. Na počest sta let od narození Františka Palackého vyrostla na Dolním náměstí socha s jeho podobiznou.

Obr. 10 Socha Františka Palackého dnes⁴⁹

⁴⁸ MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. 2009, s. 26.

⁴⁹ Převzato z: <http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/osobnosti-51/?id=477>.

Začátek 20. století je pro Nové Město důležitý také výstavbou železniční dráhy z Tišnova do Žďáru nad Sázavou. První vlak projel Novým Městem 23. června 1905.

Obr. 11 Novoměstské vlakové nádraží počátkem 20. století⁵⁰

V létě roku 1906 poctil svou návštěvou Nové Město Tomáš Garrigue Masaryk a se svou manželkou a dcerou zde pobyl několik dní. Zúčastnil se zde Havlíčkových oslav, které pořádal politický spolek v Novém Městě. Roku 1911 změnilo město svůj oficiální název a stalo se tak Novým Městem na Moravě.

1. světová válka zasáhla i Nové Město. Po vyhlášení mobilizace odjízděli z města vlaky s vojáky. Ve městě, stejně jako všude ve válečných zemích, přibýlo starostí se zajišťováním základních životních potřeb. Není proto divu, že po vítězství v roce 1918 a vzniku Československé republiky panovalo ve městě obrovské veselí, konaly se oslavy míru, domy byly ozdobeny červenobílými prapory.

Roku 1925 postihlo město tragédie. Ve 45 letech se ve svém ateliéru zastřelil slavný rodák, významný sochař Jan Štursa. Pohřeb proběhl na pražském Vyšehradě, kde mu smuteční řeč věnoval rektor Akademie výtvarných umění Max Švabinský.

Dalším důležitým, tentokrát veselejším, datem pro Nové Město se stal rok 1928, kdy ho dne 17. června při své cestě po Moravě navštívil prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Ve městě na něho čekalo pět slavobran, rány z hmoždířů a vyzvánění všech zvonů. Po přivítání pronesl prezident několik vět o svém vztahu ke zdejšímu kraji. Roku 1936 byl pak u příležitosti svých 85. narozenin jmenován čestným občanem Nového Města na Moravě.

⁵⁰ Převzato z: http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?guid=c0c92bd3-0489-4ba0-847f-76dfad541c09.

4.3.1 Druhá světová válka

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 a následné okupaci začaly vznikat různé odbojové skupiny, jednou z nich byla organizace Obrana národa. V Novém Městě byl jedním z velitelů této organizace jmenován i učitel Josef Tulis. Jeho úkolem bylo spojit síly s dělnickými a tělovýchovnými jednotami, aby později vznikly v jednotlivých městech obdobné jednotky. V srpnu 1944 byl ale Josef Tulis zatčen gestapem a uvězněn až do roku 1945.

V dubnu 1940 byly po městě vylepeny vyhlášky, které vyzývala občany ke sběru kovů, jehož výtěžek bude věnován Hitlerovi k narozeninám. Ve městě se konaly také další podobné sběry, např. papíru, kostí, starých hader apod. O měsíc později vstoupila v platnost vyhláška vydaná říšským protektorem Neurathem, která pod pohrůzkou smrti zakazovala všem občanům držení střelných zbraní, třaskavin či střeliva.

Oběti války z Nového Města na Moravě

V Novém Městě žilo také několik židovských rodin. K nejznámějších patřila rodina Brady, která vlastnila na Vratislavově náměstí obchod s potravinami a navíc i benzínovou čerpací stanicí. V roce 2003 sepsala celý příběh této rodiny americká novinářka Karen Levine, kniha vyšla pod názvem *Hanin kuffík*.⁵¹

K dalším novoměstským židovským obyvatelům patřila rodina Skuteckých. Otec rodiny, Mořic Skutecký, byl vlastníkem firmy na výrobu likérů a šumivých vod, navíc velmi uznávaný občan Nového Města. V koncentračních táborech zemřel on i celá jeho rodina (manželka a 3 synové).

K obětem druhé světové války navíc patřily všechny osoby, které předvolalo gestapo a které byly obviněny ze spoluúčasti na atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha. Všichni obvinění i ti, kteří atentát schvalovali, byli popraveni. Zabiti byli také členové novoměstské skupiny Obrany národa⁵² - ředitel hospodářského družstva František Mikeš, úředník berního úřadu Metoděj Čejka, soudce okresního soudu JUDr. Oldřich Smíšek a Zdeněk Šír.

---

⁵¹ Pozn.: Více v kapitole „Hanin kuffík“

⁵² MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. 2009, s. 32.

Osvobození

Když se počátkem května roku 1945 začaly šířit zprávy o osvobození, nenechaly tyto informace obyvatele města v klidu. Okamžitě byl založen revoluční národní výbor a na Vratislavově náměstí se dokonce vztyčil první československý prapor. Městem touto dobou procházelo velké množství stahujících se německých vojáků, 9. května ráno se městem ozývaly německé střely, které útočily na ruská letadla. V ten den na Nové Město padlo hned několik bomb. Obyvatelé byli vystrašeni, schovávali se v lesích či v úkrytech ve svých domovech, bomby poškodily několik domů i kostel sv. Kunhuty, 5 lidí dokonce přišlo o život, město bylo plné odhozených střelných zbraní a střepů z rozbitých oken. Druhý den ráno přivítalo Nové Město oddíl Rudé armády, další dny se do města postupně sjížděly motorizované oddíly ruské a rumunské armády. Lidé se konečně dočkali osvobození.

4.3.2 50. – 80. léta

Po válce žilo v Novém Městě na Moravě 3200 obyvatel, 650 z nich pracovalo v zemědělství, 300 se zabývalo obchodem a živnostmi, 150 bylo zaměstnáno na úradech a ve školství.⁵³ Velkou změnou pro průmysl ve městě bylo založení Chirany (podnik na výrobu chirurgický nástrojů) a během několika let se stala největším zaměstnavatelem ve městě. Dalším důležitým zaměstnavatelem se od roku 1957 staly uranové doly v Dolní Rožínce. Město se kvůli rychlému nárůstu nových obyvatel, kteří se na Novoměstsko přistěhovali kvůli práci, rozrostlo o bytové výstavby, vyrostla nová sídliště a tři věžáky. Postupně vyrůstaly ve městě i nové domky a město získávalo zcela nový vzhled.

4.4 Město po roce 1989 až do současnosti

Po listopadu 1989, kdy se ke studentské demonstraci přidali také studenti novoměstského gymnázia a žáci lesnického učiliště, končí i v Novém Městě na Moravě komunistické politické řízení. Ve volbách se jako vítězové postupně vystřídaly Československá strana lidová, po ní následující Občanské fórum a Sdružení nezávislých kandidátů. V roce 1993 se v Novém Městě na Moravě na počest 700. výročí vydání listiny krále Václava II. konala poprvé městská slavnost Nova Civitas spojená s různými kulturními akcemi a tradičním řemeslnickým jarmarkem, která se dodnes ve městě každoročně opakuje.

---

⁵³ MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. 2009, s. 34.

V následujících letech se město rozrostlo o autobusové nádraží, dům s pečovatelskou službou, Dům dětí a mládeže, přibylo hned několik supermarketů. Rekonstrukci postupně podstoupilo Horácké muzeum, městský úřad, II. Základní škola, kulturní dům či atletický stadion. V roce 2010 se ve městě konalo 32. setkání Nových Měst Evropy a v únoru 2013 zde proběhla největší sportovní událost, a sice Mistrovství světa v biatlonu.

Obr. 12 Mistrovství světa v biatlonu 2013⁵⁴

4.5 Osobnosti Nového Města na Moravě

S Novým Městem je spojena spousta známých osobností, které se zde buď narodily, nebo se pro město staly nějakým způsobem významné. Jedním z nich byl například Jan Štursa, akademický sochař, narozen v roce 1880 v Novém Městě, jehož učitelem a vzorem byl Josef Václav Myslbek, nejvýznamnější český sochař přelomu 19. a 20. století. Právě díky němu se může Nové Město pyšnit sochami Františka Palackého, „Raněného“ a „Písni hor“.

Dalším významným sochařem, který je s Novým Městem bezpodmínečně spojen, je Vincenc Makovský. Rád navštěvoval ateliér Jana Štursy a jedno z jeho děl nesoucí název „Žena s klasy“ můžeme najít v areálu novoměstské nemocnice.

⁵⁴ Převzato z: <http://www.ziveprenosy.cz/wp-content/uploads/2013/02/NMNM-2221.jpg>.

K významným osobnostem nesmíme zapomenout přiřadit také Leandra Čecha, středoškolského profesora, literárního historika, kritika a teoretika, který se v Novém Městě na Moravě zasloužil o otevření nové budovy školy. Během celé své učitelské praxe se snažil o pozvednutí úrovně tamějšího školství, zaváděl nové vyučovací metody, vydal dokonce několik učebnic.

Mezi další významné osobnosti spojené s Novým Městem patří např. malíř a grafik Karel Němec, akademický malíř Oldřich Blažíček, ale také sportovci jako Radek Jaroš, známý český horolezec, či olympijská vítězka v rychlobruslení Martina Sáblíková.

Obr. 13 Socha Jana Štursy „Raněný“⁵⁵

4.6 Město lyžařů

Počátek zájmu o sportovní lyžování v Novém Městě na Moravě můžeme najít na konci 19. století. Zdejší oblast si lyžaři oblíbili hlavně díky jedinečnému terénu, který skýtá nekonečné množství kopců. Za prvního novoměstského lyžaře je považován fryšavský revírník Rudolf Gabessam. Své první lyže („Schneeschuhe“) si v devadesátých letech 19. století objednal ze Štýrska, k jeho překvapení mu ale došly sněžnice, které se v té době

---

⁵⁵ Převzato z: http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/pamatky-50/sepulkralni_socharska_a_drobna_architektura-8/?id=461.

označovaly stejným způsobem. Znovu si tedy objednal lyže, tentokrát z Norska. Podle jeho vzoru si lyžařské vybavení nechali vyrobit i jeho přátelé. Jeho následovníci byli sportovci z vyšších společenských vrstev, neboť pořízení celé lyžařské výbavy bylo velmi nákladné. Až postupem času, když se místní stolaři a koláři naučili vyrábět vlastní lyže, se tento oblíbený zimní sport rozšířil i do chudších vrstev obyvatelstva. Mezi první výrobce lyží v Novém Městě řadíme mistra Čejku, který svůj výrobek nazýval dužky. Jeden z těchto exemplářů můžeme najít v Horáckém muzeu v Novém Městě na Moravě. Zde si můžeme zároveň prohlédnout i exemplář prvních bukových lyží vyrobených ve stolařské dílně Adolfa Slonka.

Obr. 14 Stálá expozice o historii a vývoji lyžování v Horáckém muzeu⁵⁶

V roce 1910 vznikl v Novém Městě Sportovní klub, jehož hlavní náplní se stalo právě lyžování. Klub vstoupil do Českého svazu lyžařů a připravil první lyžařské závody. Lidé jezdili na lyžích nejen pro zábavu, ale využívali je i jako praktický dopravní prostředek. Díky lyžování se v Novém Městě zvýšil také turismus, což byla příčina výstavby chaty na Harusově kopci, která se slavnostně otevřela 22. ledna 1922 a která se velmi rychle stala ikonou novoměstského lyžování. 29. září 1942 ovšem chata vyhořela a kvůli nedostatku peněz se již nová nepostavila.

---

⁵⁶ Převzato z: <http://www.zdarskypruvodce.cz/2013/01/at-to-fici-aneb-novomestsko-kolebka-lyzovani/>.

4.6.1 Zlatá lyže

Od roku 1934 se stala nejdůležitějším lyžařským závodem tzv. Zlatá lyže Českomoravské vysočiny. Mezi hlavní disciplíny závodu patřil závod sdružený, tzn. kombinace běhu na lyžích a skoku. Rok 1972 je pro Zlatou lyži významný tím, že se závod poprvé pořádal jako mezinárodní, tzn. že se ho účastnili i zahraniční závodníci. Od roku 1981 se pak v rámci Zlaté lyže konal pravidelný závod Světového poháru. K důležité sportovní stavbě, která je spojena s novoměstským lyžováním, patří areál Sportovního klubu u hotelu SKI, kde v přílehlém okolí vznikají pravidelně lyžařské tratě.

Obr. 15 Závod Světového poháru „Zlatá lyže“⁵⁷

---

⁵⁷ Převezato z: www.zazabavou.cz/products/zlata-lyze-4-5-1-2011-nove-mesto-na-morave/.

5 HANIN KUFŘÍK⁵⁸

Jak vlastně vznikl celý příběh o Hanině kufříku? Na počátku stál zájem jedné japonské učitelky, která se v roce 2000 rozhodla dozvědět se více o osudech evropských Židů za druhé světové války. Aby mohla svým žákům co nejvíce přiblížit tuto dobu, chtěla pro ně získat nějaký konkrétní předmět, který by zároveň vystavila v místním muzeu holocaustu. Po několika telefonátech se konečně dočkala a již za několik dní mohla držet v ruce ohmataný kufřík, na němž přečetla jméno Hanna Brady, datum narození: 16. května 1931 a slovo „Waisenkind“ (sirotek). A tím začalo nelehké a dlouhé pátrání po osudu této dívky. I když se příběh Hanina kufříku odehrává také v Japonsku a Kanadě v roce 2000, svým začátkem ovšem zapadá až do třicátých let 20. století v Novém Městě na Moravě, odkud rodina Bradyova pochází. V době, kdy se tento příběh odehrává, žilo v Novém Městě asi čtyři tisíce lidí. Hned na náměstí stál nemalý obchod, který vlastnila rodina Bradyova a ve kterém si lidé mohli koupit téměř všechno⁵⁹ - knoflíky, marmelády, petrolej do lamp, hrábě, zvonečky na sáně, kameny na broušení nožů, nádobí, papír, pera, svíčky. V patře nad obchodem bydlela celá rodina: tatínek Karel, maminka Markéta, Hana a její starší bratr Jiří.

Jiří Brady: „Nedá se popsat, co člověk cítí, když je v Osvětimi a vidí ten obrovský plamen a ví, že je to jeho nejlepší kamarád, že jeho nejbližší příbuzní v tom kouří stoupají vzhůru, že jsou to lidé, kteří byli ještě před 24 hodinami živí. To je něco, co nikdo nikdy nepochopí a já se o to ani nesnažím. Nečekám, že by to někdo pochopil. Ale cítím, že je mojí povinností dosáhnout toho, aby si všichni uvědomili, co se může stát, když se lidé navzájem nenávidí.“

Fumiko Išioka kromě kufříku obdržela ještě dětskou ponožku a prázdnou plechovku od jedovatého plynu, který nacisté používali k zabíjení. Když si děti kufr prohlížely, napadalo je, že patřil dívence ve stejném věku jako jsou oni sami. Děti velmi zajímalo, kdo je jeho majitelem. Tuniko věděla jen to, že kufr patří Haně Bradyové, která byla v Osvětimi. Chtěla ovšem vědět víc, chtěla znát celý její příběh, jaká byla a jak vypadala. Proto začala pátrat, aby mohla tyhle otázky sobě i dětem zodpovědět.

---

⁵⁸ Z knihy *Hanin kufřík* a stejnojmenného dokumentu České televize.

⁵⁹ LEVINE, K. *Hanin kufřík*, s. 16-17.

Obr. 16 Kufř Hany Brady⁶⁰

Otec byl sportovec, matka byla velmi veselá, ráda se smála, společně pracovali ve svém obchodě, všechno podnikali společně, hráli si, smáli se, jezdili na lyžích. Tatínek rád před dětmi kouzličl. Sourozenci se měli velmi rádi, nikdy na sebe nežalovali, byli rádi, že se navzájem mají. Hana měla světlé vlasy, modré oči a velmi hezký oválný obličej. V létě si Hana nejraději hrála na louce za domem, v zimě milovala bruslení na zamrzlém rybníku.

Fumiko Išioka: „Důvodem, proč jsme v Tokiu založili centrum pro studium holocaustu, bylo znepokojení, které jsme pociťovali ze šikany ve školách a z rostoucího násilí mezi malými dětmi. Důvodem bylo ale i to, že děti žijící v zemi, jako je Japonsko, nemají moc příležitostí setkat se s odlišným náboženstvím, jinou kulturou a rasami. Napadlo nás, že je pro ně opravdu důležité, aby byli připraveni přijmout ostatní a chápat je. A tak jsme přišli s myšlenkou, že holocaust by mohl být dobrým výchovným prostředkem. Snažíme se zaměřit jak to začalo a jak to pak vedlo až ke genocidě. A když se nad tím zamyslíte, objevíte nenávist a intoleranci. A tohle lze vidět i dnes.“

Jiří Brady na své návštěvě ve svém rodném Novém Městě na Moravě vypráví dětem ze základní školy: „My jsme byli jako vy, žili jsme normální život jako každý z vás v Novém Městě. My děti jsme dělaly přesně to, co děláte vy: hráli jsme hokej, Hana ráda bruslila, prostě jsme tu žili krásný život. Do té doby bylo jedno, žili jsme tady spolu – katolíci,

⁶⁰ Převzato z: <http://www.radio.cz/en/section/books/hanas-suitcase-the-story-of-a-czech-girl-whose-tragic-death-touched-the-hearts-of-children-in-japan>.

evangelíci, já jsem byl jediný židovský kluk, sestra byla jediná židovská holka a nikoho to nezajímalo, co kdo je, všichni jsme byli kamarádi.“

Když Fumiko kufřík získala, nevěděla o Haně vůbec nic. Zнала pouze jméno, datum narození a věděla, že byla sirotek. Proto se rozhodla, že začne pátrat po dalších informacích. Byla si vědoma toho, že Evropa je od Japonska velmi vzdálená, a věděla, že to nebude snadný úkol. I tak ale byla odhodlaná.

Jiří Brady: „Nastala doba restrikcí. Bylo to zničující. Bylo to hrozné. Pro nás ale ještě mnohem ničivější, především pro naše rodiče. Židé mají zákaz vstupu do obecních kaváren, Židům je nakázáno okamžitě odevzdat rádiové přijímače, Židé mají zákaz navštěvovat bazény a sportovní hřiště, pro Židy platí od osmi hodin zákaz vycházení, Židům je povoleno nastupovat pouze do zadní části tramvají, Židům je zakázáno navštěvovat divadla a kina. Píše se rok 1939, život byl opravdu velmi, velmi těžký.“ Děti ale nejvíce trápilo to, že nemohou chodit do školy. Hlavně Hana byla velmi smutná, protože se chtěla stát učitelkou. Postupně oba sourozenci ztráceli své kamarády a to jen kvůli tomu, že byli Židé. Měli už jen jeden druhého. Hana kvůli tomu velmi často plakala: „Proč nemohu do školy? Proč nemohu do parku za svými kamarády?“

Hana a Jiří přišli nejdříve o maminku, kterou nacisté na jaře roku 1941 poslali do ženského koncentračního tábora do Německa. Maminka ještě večer před tím obě své děti uložila a rozloučila se s nimi, ráno už tam nebyla. Když slavila Hana své 10. narozeniny, přišel jí dopis od maminky, ke kterému přiložila i malý dárek, srdíčko vyrobené z chleba:⁶¹

Moje nejdražší Haničko, přeji Ti všechno nejlepší k Tvým narozeninám. Mrzí mě, že Ti tentokrát nemohu pomoci sfouknout svíčky. Alespoň Ti posílám toto srdíčko jako talisman a přívěsek na náramek. Nevyrůstáš z šatiček? Popros tatínka nebo Jiřího, aby promluvili s tetami o tom, že by moje velká slečna měla mít nějaké nové šaty. Stále na Tebe a na Jiřího myslím. Mám se dobře. Nezlobíš? Napíšeš mi? Doufám, že s Jiřím pokračujete ve studiu. Mám se dobře. Haničko, tolik mi chybíš. Libám Tě.

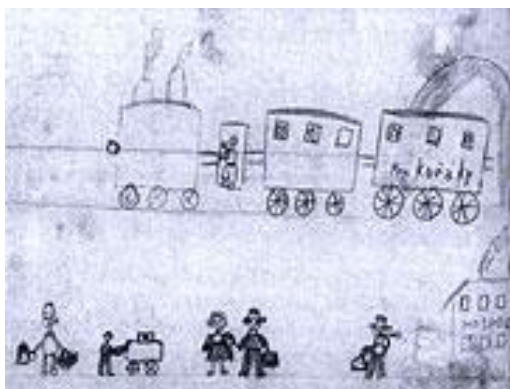
S láskou Tvoje maminka, květen 1941, Ravensbrück.

Fumiko obdržela dopis z Osvětimi, díky kterému se dozvěděla, že Hana byla před Osvětimí ještě v jednom táboře jménem Terezín, kam ji 18. května 1942 poslali nacisté. Fumiko se dozvěděla i o tajné umělecké škole, kterou si lidé v Terezíně zřídili. Proto ji

---

⁶¹ LEVINE, K. *Hanin kufřík*, s. 47.

napadlo, že po sobě Hana mohla zanechat nějaké obrázky. A taky že ano, našla mnoho obrázků, která malovala Hana.

Obr. 17 Haniny obrázky z Terezína⁶²

Když gestapo odvezlo i tatínka, pro děti to bylo velmi těžké. Uvědomily si, že už nemají maminku ani tatínka, že zůstaly samy. Děti se ujal strýc s tetou, kteří také žili v Novém Městě. Děti si ze svého domu odnesly všechno, co pro ně mělo nějakou hodnotu. Právě díky nim tyto věci přežily válku. Tatínek posílal dětem dopisy, ve kterým často posílal Jiřímu instrukce, jak se má starat o svou mladší sestru.

Fumiko začala psát dopisy do různých muzeí s domněním, že získá nějaké informace. Nic zásadního se ale nedozvěděla, proto se rozhodla, že se do České republiky vydá osobně. Navštívila Prahu, kde si prohlédla Židovské muzeum, poté putovala do Terezína. „Poprvé jsem navštívila Terezín. Jako bych cítila Haninu přítomnost. Vždyť to bylo místo, kde žila dva roky. Najednou jsem měla pocit, že jsem k Haně o krůček blíž.“

V dubnu 1942 dostaly děti příkaz, že se musí dostavit do Třebíče, odkud byly poslány do Terezína. Jiří Brady: „Vlak nejel až do Terezína, zastavil čtyři kilometry před ním a odtamtud jsme museli zbytek cesty dojít pěšky. Bylo to dost děsivé, když jsme se tam dostali. Terezín je vlastně pevnost s příkopem a vysokými zdmi. Pro nás děti, které vedle sebe neměly v tu chvíli rodiče, byl vstup do těch bran vedoucích do ghetta přímo děsivý.“ Po příjezdu byly děti rozděleny. Prostory pro pět tisíc lidí byly nacpané až 50 tisíci lidmi, vše bylo přeplněné. Lidé v Terezíně se denně setkávali s následky štěnic, blech, vši, dětské

⁶² Převzato z: <http://www.radio.cz/en/section/books/hanas-suitcase-the-story-of-a-czech-girl-whose-tragic-death-touched-the-hearts-of-children-in-japan>.

obrny, tyfusem či encefalitidou. Tajně na půdě vyučovala děti známá malířka Riedl Rocker-Brandeis. Pro děti bylo malování jediná radost. Malovaly všechno, vzpomínky z dětství, zážitky z Terezína, svoje sny a touhy. Najednou děti žily v jiném světě, když si mohly kreslit, hrát, zpívat si a tancovat. Pokaždé, když ve zpěvu byla řada na Hanu, zpívala svoji oblíbenou písničku Stonožka:⁶³

*Dejme tomu, stonožka,
co má práce s obouváním,
jen se oběda dočká,
začne se zouváním.
Na každou totiž nožku
má ponožku, v botě vložku
a stačí bláta trošku
prošoupe rohožku.
Ta snad má právo mít
k zoufalství vlohy,
co to jen musí být,
když ji rozbolí nohy.
Mám-li vztek víc než trošku,
že bez práce mám jenom hlad,
vzpomenu na stonožku
a jsem na světě rád.*

Jiří a Hana potkali v táboře i svoji babičku. Byli šťastní, že vidí někoho ze své rodiny. Ale vůbec si neuvědomovali, že babička nemůže v takových podmínkách dlouho přežít. Tábor byl tak přeplněný, že ji dali na půdu, kde babička spala mezi ostatními starými a nemocnými lidmi na slámě. Postupně chřadla a za méně než tři měsíce zemřela.

V Terezíně se Fumiko dostal do rukou transportní seznam jmen všech těch, kteří prošli terezínským ghettem. Zapsáno tam je víc jak 90 tisíc jmen, mezi nimi i jméno Hana Brady. U Hanina jména si ale všimla podivné „fajfky“, které později uviděla také u jiných jmen na seznamu. Fumiko se dozvěděla, že tento znak znamená, že tito lidé nepřežili. Bylo jí to velmi líto, ale řádek nad Hanou uviděla jméno George Brady. Následně zjistila, že to byl Hany starší

---

⁶³ LEVINE, K. *Hanin kufřík*, s. 75.

bratr a že on válku přežil. Fumiku dostala kontakt na kamaráda, který žil s Jiřím v Terezíně a který také přežil válku. Okamžitě se za ním rozjela. Právě on jí prozradil, že Jiří žije se svou rodinou v Torontě v Kanadě a dal Fumice na něho kontakt.

Jednoho dne přišlo to, čeho se obě děti velmi obávaly, Jiří měl odjet do Osvětimi. Hana byla velmi zarmoucená, nikoho jiného už neměla. Jiří: „Mysleli jsme, že nás vezou do nějakého pracovního tábora. Nikomu z nás žádná práce nevadila, tudíž jet do pracovního tábora by pro nás nebylo nijak zlé. Nepokládali jsme to za pohromu, protože jsme si mysleli, že jen musíme někde přežít nějakou těžkou práci. A proto největším překvapením bylo, když jsme po cestě v dobytčáku bez jídla, s kýblem místo záchodu, kdy nás bylo padesát v jednom vagónu, který byl přeplněný, když jsme byli po dni a půl cesty unavení, následujícího dne dorazili do Osvětimi. Uprostřed noci jsme dojeli na nástupiště. Všechno bylo osvětlené světly, všude byly osnaté dráty, štěkající němečtí ovčáci a esesáci s kulomety a spousta řevu: „Vylezte z toho vlaku, vylezte!“ Byl tam obrovský špinavý plamen, bylo cítit hořící lidské maso. Ten plamen byl vidět pořád, ale když jsme přijeli, tak jsme nevěděli, co znamená. Rozdělili nás do dvou skupin, na muže a ženy a ženy s dětmi. Pak proběhla další selekce. Jen palcem ukázal doleva nebo doprava. Tehdy jsem nevěděl, že doprava znamenalo těžkou práci, ale doleva tak v podstatě rovnou do plynové komory.“

Jiří Brady žije v Torontě v Kanadě, má tři syny a dceru, Laru Hanu. Radost mu dělají také jeho vnoučata. Jiří: „Když jsem si založil rodinu, snažil jsem se vyprávět legrační historky a ne ty smutné. Nechtěl jsem to zamlčet, ale cítil jsem, že není potřeba jim vyprávět ty strašlivé a hrůzné věci, které se děly. Ale pokud jde o mě, tak já jsem se těch strašných myšlenek zbavit nemohl, to snad ani nejde. Ty vzpomínky jsou s vámi každý den. Rodinu jsem tím nechtěl zatěžovat. Cítil jsem však, že by měli vědět, co se stalo, což však neznámá, že by to měli cítit jako břímě nebo že by mě měli nějak litovat. Myslím, že moje děti měly velmi spokojené dětství. Jsem pyšný na to, že se nám podařilo založit rodinu, ve které se všichni máme rádi. Kdyby se mě někdo zeptal, co bych si přál, pak by mé největší přání bylo, aby moji rodiče mohli vidět celou rodinu takhle pohromadě, protože to je taková radost vidět ty zdravé děti. Hana by určitě měla také stejně zdravé děti a je strašné, že o tohle všechno přišla. Ale doufám, že alespoň tam seshora, nejsem si jistý, ale možná, že to tam seshora vidí.“

Fumiku zatím věděla, že Hana zemřela v Osvětimi, když jí bylo 12 let. Věděla také, že Hana měla bratra, který přežil a který nyní žije v kanadském městě Toronto. Rozhodla se, že se pokusí Jiřího kontaktovat, proto mu napsala dopis: „Vážený pane Brady, jmenuji se Fumiko Išioka a jsem ředitelkou tokijského centra pro studium holocaustu. V našem centru

vystavujeme kufřík vaší sestry, Hany Bradyové. Velmi bych si cenila toho, kdybyste byl ochotný nám vyprávět váš a Hanin příběh. Rádi bychom se dozvěděli více o době, kterou jste spolu strávili předtím, než vás poslali do koncentračního tábora, o čem jste spolu hovořili, o vašich a jejích snech. Pokud máte nějaké rodinné fotografie, byla bych vám velmi vděčná, kdybyste nám nějaké zapůjčil. Přáli bychom si, aby se děti v Japonsku dozvěděly, jaký osud připravily malým židovským dětem předsudky, netolerance a nenávisť.“

Jednou na seznamu uviděla Hana i svoje jméno. Nevěděla, co ji v Osvětimi čeká, ale těšila se, protože doufala, že zase uvidí svého milovaného bratra. Všechny věci, které jí ještě zbyly, si naskládala do svého kufru, na který jí před odjezdem napsali jméno, datum narození a označení Waisenkind.

Jiří: „Když teď jedu do Osvětimi, vím, že Hitler a nacisti už tu nejsou a já přežil. Nedokázali mě zničit. Nějak se mi podařilo tomu osudu uniknout a jsem tu, abych náš příběh vyprávěl dál. Ano, nakonec jsem zvítězil.“

Jiří byl v táboře dohromady šest měsíců. Během osvobození se nacisté snažili ty, co přežili, převést do Německa. Jelikož už ale neměli žádné vlaky, museli jít lidé pěšky. Když už někdo nemohl, padal vyčerpáním či zůstal pozadu, zastřelili ho. Po osvobození začala spousta lidí hledat své známé, rodinu a ostatní přátele. Mezi nimi byl i Jiří, který se snažil najít svoji sestru. Jiří: „Ptal jsem se, jestli neviděli blondatou modrookou holčičku. Je v lidské povaze, že doufáte a já jsem doufal, že nějak přežila, i když jsem ve skrytu duše věděl, že nepřežila.“

Jiří se slzami v očích: „Byla můj nejbližší člověk. Cítil jsem za Hanu zodpovědnost. Byla mi ze všech nejbližší, byl jsem z toho osudu a ze všeho nešťastný. A čím jsem byl starší, tím častěji se mi stávalo, že v noci, neměl jsem snad noční můry, ale prostě jsem nemohl usnout a nemohl jsem se zbavit myšlenky na to, jak šla sama na smrt. Opravdu mě to trápilo tak moc, že jsem nevěděl, co mám dělat. Ale pak přišel ten dopis od Fumiko a úplně mi změnil život.“

Fumiko netrpělivě čekala na odpověď z Toronta. Jednoho dne se dočkala. Po otevření obálky se jí do rukou dostaly fotky malé Hany a dopis od Jiřího, na jehož konci stálo, že by rád osobně viděl kufr své sestry a že se dokonce rád setká s dětmi z centra, aby jim o Haně mohl něco říct. V březnu 2001 se Fumiko a všichni děti z centra Malá křídla dočkaly návštěvy Jiřího Brady, který do Tokia přicestoval společně se svojí dcerou. Fumiko: „Ve chvíli, kdy se postavil před Hanin kufr, měl slzy v očích. Byl to dojemný okamžik. Navzdory té bolesti, kterou ještě stále cítí, se ale díky jeho odvaze sdílet ty nejsmutnější vzpomínky svého života

mnoho dětí dozví o jeho sestře. Tak se mohou poučit z historie.“ Děti z centra napjatě poslouchaly vše, co jim Jiří vyprávěl, a pak mu přednesly své básně.⁶⁴

Majitelkou tohoto kufříku byla třináctiletá Hana Brady.

Před pětapadesáti lety, dva dny po svých jedenáctých narozeninách, byla dne 18.

května 1942 poslána do Terezína.

23. října 1944 byla přeplněným nákladním vlakem převezena do Osvětimi.

Hned poté ji odvedli do plynové komory.

Všem bylo dovoleni si s sebou vzít jen jeden kufr.

Co měla v kufru Hana?

Bylo by jí dnes šedesát devět let, ale její život skončil ve třinácti.

Jaká asi byla?

Zanechala nám jenom několik obrázků, které v Terezíně nakreslila.

O čem vypovídají?

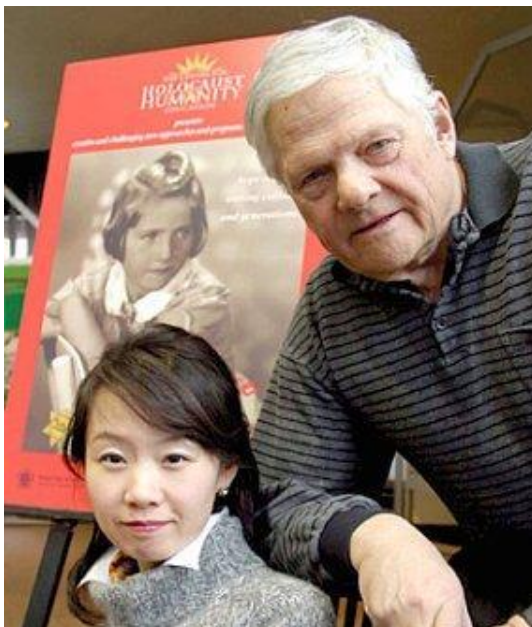
O krásných vzpomínkách na šťastné dětství.

O jejích touhách a nadějích.

Proč musela zemřít?

Byl jen jediný důvod.

Byla Židovka.

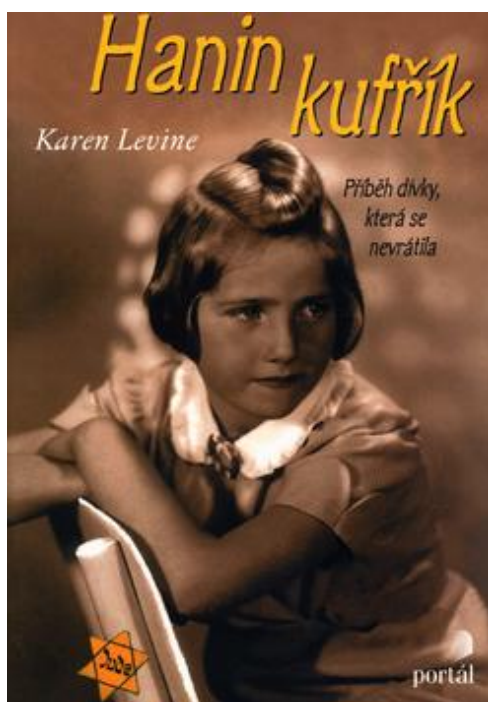
Obr. 18 Fumiko Išioka a Jiří Brady, Toronto, březen 2011⁶⁵

⁶⁴ LEVINE, K. *Hanin kufřík*, s. 111.

⁶⁵ Převzato z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/pribeh-divky-ktera-se-nevratila>.

Hanin příběh byl převyprávěn v knize s názvem *Hanin kufřík*, která je přeložena do více než čtyřiceti jazyků. Jiří: „Díky knize a díky všem, kteří říkají, jak jim tento příběh změnil život, cítím, že má Hana vlastně svůj pomník. A když jsem viděl, kolik lidí a dětí to zajímá, mělo to vlastně hojivý účinek a pomohlo mi to vyrovnat se s Haniným osudem.“

V březnu roku 2004 se Jiří a Fumiko dozvěděli, že kufr, který Fumiko získala, nebyl Hanin. Původní kufr se ztratil během požáru, který úmyslně založili neonacisté. Zanedlouho se ovšem našla fotografie, na které byl Hanin kufr vyfocený a protože se z té doby nedochovalo mnoho podobných kufrů, udělala se replika.

Obr. 19 Kniha *Hanin kufřík*⁶⁶

5.1 Zmařené osudy

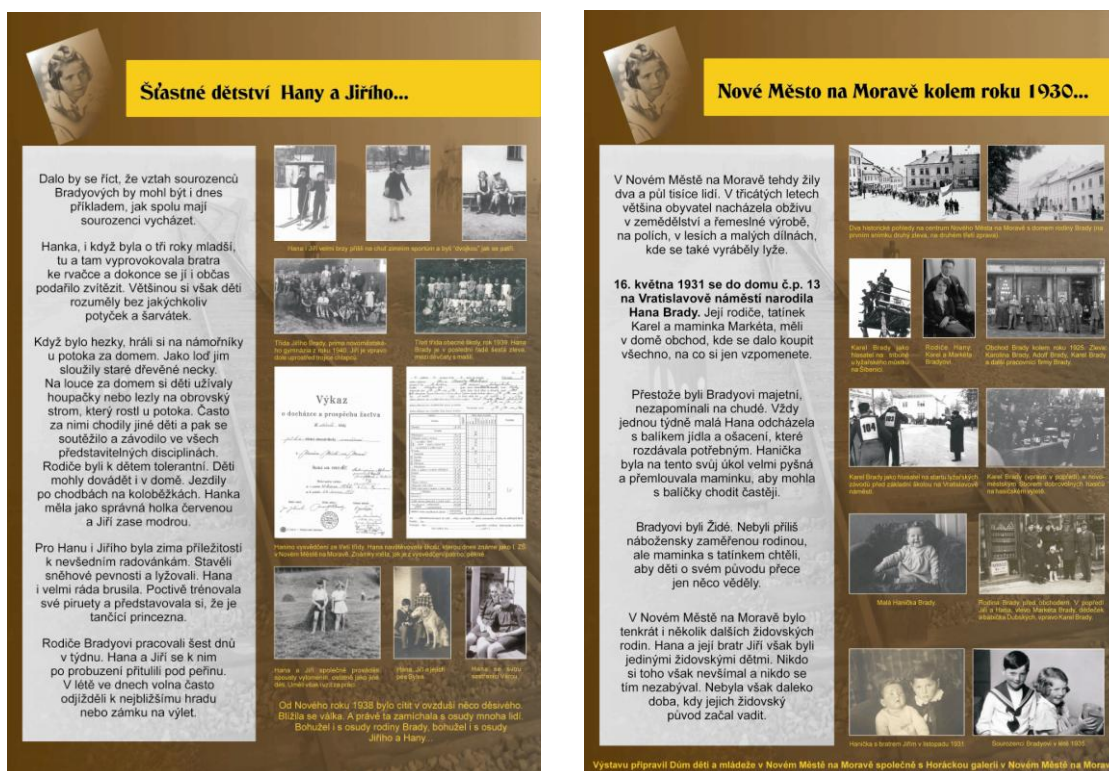
16. května 2011 uplynulo 80. let od narození Hany Brady. Novoměstský Dům dětí a mládeže Klubíčko ve spolupráci s Horáckou galerií v Novém Městě na Moravě se proto rozhodly uspořádat na její počest výstavu, kterou pojmenovaly „Zmařené osudy“. Celý tento projekt má připomenout památku této občanky Nového Města na Moravě a obrací se zejména na mladou a dětskou populaci. Díky výstavě mohou lidé spatřit řadu archivních dokumentů, které organizátoři získali buď z místních zdrojů, ale také z Památníku Terezín, osvětlimského muzea či Židovského muzea v Praze. Přitom některé z dokumentů může veřejnost vidět úplně

⁶⁶ Převzato z: <http://www.online-knihy.cz/hanin-kufrik/d129287>.

poprvé. Na fotografiích si můžeme prohlédnout Nové Město na Moravě v druhé polovině třicátých let minulého století. Podrobněji se výstava zabývá osudy novoměstské židovské rodiny Brady a také rodiny Skuteckých. Návštěvníci jsou seznámeni s opatřeními, která v té době proti židovské komunitě vznikala, a také například se životem v terezínském ghettu. Výstava končí dokumenty, které se týkají hromadného vyvražďování židovského obyvatelstva, a pokusem o rekonstrukci posledních hodin života Hany Brady v osvětivském Birkenau. Zmařené osudy si mohla veřejnost prohlédnout v novoměstské Horácké galerii od 2. května do 30. června 2011.

Libuše Minářová, spolužačka Hany Brady vypráví:⁶⁷ „Až přišel ten hrozný den, kdy Hanička stála před odjezdem do koncentračního tábora na pravém rohu školy v šedém kabátku a na klopě měla žlutou hvězdu. My jsme na ni nevěřičně hleděli, protože se přišla rozloučit. Nechtěli jsme věřit tomu, že by byl konec, a brali jsme to tak, jako děti, že se někde na nějakou dobu ukryje a zase se nám sem vrátí.“

Obr. 20 Ukázka z výstavy „Zmařené osudy“⁶⁸

⁶⁷ Z vernisáže výstavy „Zmařené osudy“, nahráno 12. 5. 2011.

⁶⁸ Převzato z: <http://www.osudy.estranky.cz/fotoalbum/vystava-cerstve-po-instalaci-/>.

Lubomír Šula, bývalý ředitel DDM Klubíčko:⁶⁹ „Výstava se jmenuje Zmařené osudy, ale není to jen výstava, jedná se také o přednášky, poznávací programy pro školy, koncerty, besedy, filmové projekce. Hlavním důvodem, proč tato akce vůbec vznikla, je to, že Hana Brady by měla 16. května 2011 80. let. A nás pořadatele napadlo využít tohoto výročí a připomenout její odkaz a to zejména s odkazem na děti, protože si myslíme, že tyto věci je potřeba pořád připomínat, aby děti vůbec věděly, o co se tenkrát jednalo, že se takové věci děly i dětem v jejich věku, ale zároveň i to, že se to nedělo jen dětem z Nového Města, ale z celé Evropy.“

Zanedlouho ovšem organizátoři přišli s myšlenkou, že by bylo zajímavé, aby mohly tuto výstavu vidět i ostatní školy po celé České republice. Proto se ze Zmařených osudů stala výstava putovní a díky tomu si ji mohli lidé prohlédnout např. v Rakovníku, Jablonci nad Nisou, Pardubicích, Brně, Aši, Mikulčicích, Sušicích, Litvínově, Bruntále, Šumperku, Českých Budějovicích, Uherském Hradišti a v dalších městech.

Lubomír Šula:⁷⁰ „Tato výstava má svůj význam nejen pro Nové Město, kde se Hana Brady narodila a tu krátkou část svého života i žila, ale má to i širší význam. A právě tehdy nás napadlo, že by tato výstava mohla být vlastně putovní, že bychom ji mohli jako putovní nabízet zvláště menším základním školám v celé České republice. Během týdne, co jsme tuto výstavu začali nabízet, byla do roku 2012 zadaná. Rozhodli jsme se tedy, že celou výstavu vytiskneme ještě jednou, aby výstava mohla probíhat třeba zároveň na dvou místech. S příběhem Hany Brady se takto budou moci seznámit děti v celé republice.“

---

⁶⁹ Z vernisáže výstavy „Zmařené osudy“, nahráno 12. 5. 2011.

⁷⁰ Z vernisáže výstavy „Zmařené osudy“, nahráno 12. 5. 2011.

6 PŘÍPRAVA A REALIZACE PROJEKTU PRO ŽÁKY NA 2. STUPNI ZŠ

Kdekdo z nás někdy ve svém každodenním životě realizoval nějaký projekt a to mnohdy, aniž by si to přímo uvědomoval. Součástí každého projektu je kromě tématu a námětu důležitý také cíl, kterého se má dosáhnout. Další významný ukazatel, který v projektu hraje důležitou roli, je čas, jenž je potřeba jak pro přípravu, tak také pro následnou realizaci projektu. I když jsme zmínili, že během projektové výuky jde hlavně o aktivní zapojení žáků do vzdělávání, důležitou funkcí jsou i obecné či odborné pojmy, které je nutno do práce průběžně zapojovat. Neméně podstatnou roli hraje učitel, který se stává jakýmsi vodítkem pro žáky. Učitel má žáky motivovat, podporovat je a snažit se vést je k dosažení cíle.

6.1 Příprava a cíle projektu

Projektu s názvem „Život židovské komunity za 2. světové války v Novém Městě na Moravě“ se zúčastnila třída 9.A Základní školy Leandra Čecha v Novém Městě na Moravě. Účelem projektu je především rozvíjet různorodé dovednosti, formovat postoje a zprostředkovávat zážitky. Zároveň si žáci osvojí i určité vědomosti.

Během přípravy projektu byla sestavena podrobná prezentace s textem, otázkami a úkoly a obrazovým materiálem k tématu. Součástí projektu jsou připravené pracovní listy s otázkami a úkoly pro žáky, dále texty z knihy doprovázené dalšími úkoly a otázkami a v neposlední řadě také dotazník, jehož výsledky budou zároveň sloužit jako sebereflexe.⁷¹ Do projektu byly začleněny i některé vyučovací metody jako myšlenková mapa (brainstorming), skládačkové čtení či metoda pětিলístku.

Projekt byl uskutečněn celkem ve čtyřech vyučovacích hodinách, a to ve dvou dnech. První den se ve dvou vyučovacích hodinách dozvěděli žáci základní informace o projektové metodě a dále jsme se zabývali hlavním tématem našeho projektu – holocaust, druhá světová válka a kniha Hanin kufřík. Příští den jsme společně navštívili rodný dům rodiny Bradyové v Novém Městě na Moravě a během poslední vyučovací hodiny se žáci dozvěděli více o výstavě Zmařené osudy, kterou na památku 80. výročí narození Hany Brady uspořádali novoměstští zastupitelé. V závěru žáci vyjádřili své dojmy a pocity z celého projektu

---

⁷¹ Pozn.: Pracovní list, ukázky z knihy a dotazník jsou uvedeny v příloze.

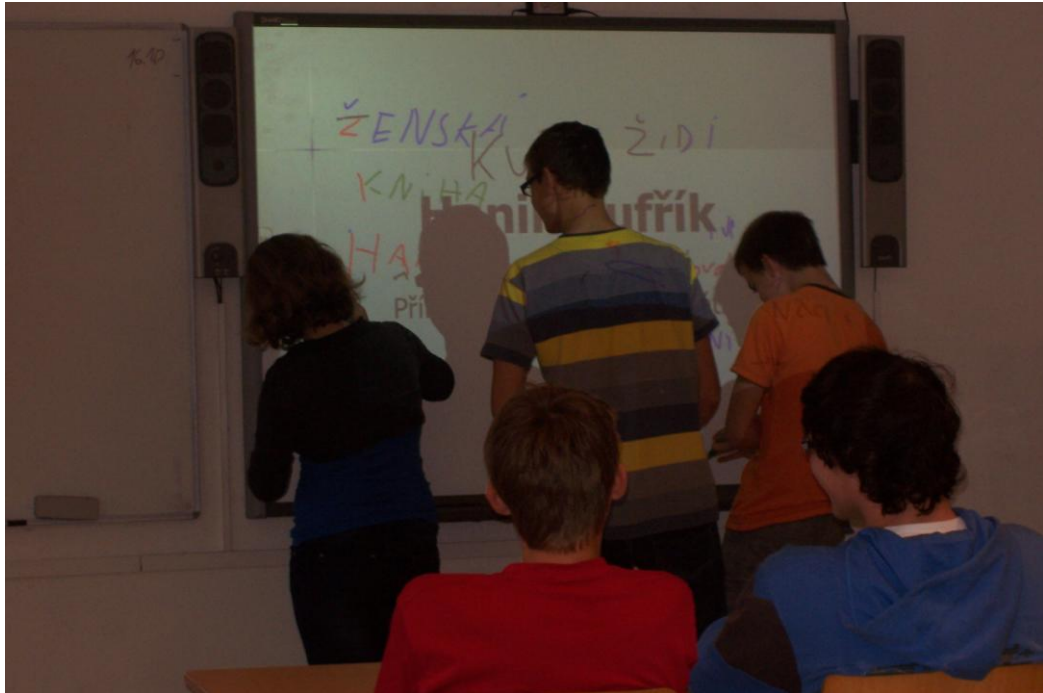
v dopise, který každý z nich napsal jednomu z příslušníků rodiny Brady. Posledním úkolem bylo vyplnění dotazníku, který je zaměřen na hodnocení projektu k tématu holocaustu a knize Hanin kufřík.

6.2 Průběh projektu

Žáci byli na začátku seznámeni s tématem a cílem projektu a metodou „brainstorming“, kterou jsme hned v úvodu vyzkoušeli. Cílem této metody je vyprodukovat co nejvíce nápadů na určité téma, kterým byl v tomto případě název knihy „Hanin kufřík“ s podtitulem Příběh dívky, která se nevrátila. Jelikož se příběh knihy odehrává z velké části v Novém Městě na Moravě, dalo se předpokládat, že žáci alespoň název knihy znají. Výsledky nás o tom přesvědčili, protože vedle názvu knihy, který se objevil na interaktivní tabuli, se během chvíle objevila hesla jako „válka, Židé, rodina Brady“ apod.

Obr.21 Projekt - úvod

Obr. 22 Brainstorming na téma „Hanin kufřík“

Aby se žáci s knihou lépe seznámili, hned v úvodu si přečetli ukázkou z této knihy⁷². Cílem bylo přejít plynule k diskusi, během které zodpovíme následující otázky vztahující se k předešlému textu:

1. Jaký význam měl pro lid za války rozhlas?
2. Co říkáte na myšlenku pana Rotta, aby opustili vlast? Jak by ses v této situaci zachoval/a ty?
3. Myslíš, že Hanina uhaslá svíčka mohla něco značit?

Žáci velmi aktivně spolupracovali a zodpověděli všechny otázky, ve kterých zároveň projevíli svůj názor. K první otázce zaujala většina žáků stejný postoj: Rozhlas byl v té době jediný prostředek, díky kterému se lidé mohli dozvědět něco více o aktuální situaci. Odpovědi na druhou otázku už se ovšem lišily. Podle někoho byla myšlenka pana Rotta opustit vlast naprosto oprávněná. Strach o rodinu, o svůj vlastní život, pocity bezmoci, to vše by podle jejich slov někteří žáci vyměnili za nový a bezpečnější domov. Mnoho žáků se naopak vyjádřilo v tom smyslu, že i když je velmi zkreslené odpovídat na tuto otázku v dnešní době,

---

⁷² Viz příloha „Ukázka z knihy č. 1.“

když už víme, jak vše dopadlo, v té chvíli by asi domov neopustili, protože si nedovedou představit život bez příbuzných a známých, bez kamarádů apod. Odpovědi na poslední otázku byly velmi citlivé. Už během čtení poslední věty byly na tvářích některých jedinců vidět emoce. Často padlo slovo osud, náhoda, nakonec se ale všichni shodli, že uhaslá Hanina svíčka nebude značit nic dobrého.

Další část projektu se zabývá problematikou holocaustu, vyprávěním o nacistické ideologii, postavě Adolfa Hitlera a dalších tzv. strůjčů holocaustu. Jsou zmíněny údaje o protižidovských zákonech, tzv. křišťálové noci či koncentračních a vyhlazovacích táborech. V prezentaci si mohou žáci průběžně prohlédnout i obrázky a fotografie k danému tématu. Teorie je průběžně prokládána otázkami a úkoly, na které žáci odpovídají ve svých pracovních listech:⁷³

- V položce č. 1 byla žákům kladena otázka, co si představují pod pojmem „holocaust“.
- Znění otázky č. 2 nám umožňuje zjistit názor žáků na rozhodnutí nacistů vyvraždit celou židovskou komunitu.
- Otázkou č. 3 zjišťujeme, zda znají žáci některé protižidovské zákony.
- Odpovědi na otázku č. 4 se dozvíme, zda žáci vědí, co se odehrávalo během tzv. křišťálové noci.
- Otázka č. 5 se zaměřuje na koncentrační a vyhlazovací tábory. Žáci mají vyjádřit svůj názor, proč si myslí, že byly tyto tábory zaváděny.
- Uzavřenou otázkou č. 6 zjišťujeme, zda žáci navštívili některý z bývalých koncentračních táborů.
- Položka č. 7 se vztahuje k předešlé otázce. Pokud žák navštívil některý z bývalých koncentračních táborů, jeho úkolem je uvést název.

---

⁷³ Viz příloha „Pracovní list“.

- Uzavřená otázka č. 8 se zaměřuje na četbu. Žáci mají za úkol odpovědět, zda četli nějakou knihu s tematikou holocaustu či 2. světové války.
- Pokud žák četl knihu o holocaustu či 2. světové válce, jeho úkol v otázce č. 9 je uvést její název.

6.2.1 Pracovní listy

1. Co si představuješ pod pojmem „holocaust“?

Téměř všichni žáci ve svých pracovních listech uvedli, že se jedná o vyvražďování Židů během druhé světové války. Často zmínili vyvražďování v koncentračních táborech a za hlavního iniciátora označili Adolfa Hitlera.

2. Proč myslíš, že se nacisté rozhodli vyvraždit právě židovskou komunitu?

Žáci se shodují na tom, že k vraždění židovské komunity přispěla z největší části nenávist, kterou nacisté vůči této rase cítili. Objevil se názor, že nacisté považovali židovskou komunitu za méněcennou. Někteří uvedli jako důvod to, že Židé byli vzpurní, a tím pádem pro Německo nebezpeční.

3. Znáš nějaké protizidovské zákony?

V každé odpovědi na tuto otázku se objevil zákon, který Židům přikazoval nosit žlutou hvězdu na svém oblečení nebo na jiném viditelném místě. Někteří žáci si dále vzpomněli na zákaz vstupu Židů na různá veřejná prostranství či zabavování jejich majetku.

4. Co to byla „křišťálová noc“?

Odpovědi na otázku č. 4 se lišily. Z odpovědí bylo zřejmé, že ne každý žák tento termín zná. Téměř polovina odpovědí se alespoň v něčem shodovala s tím, co se pod touto událostí skrývá. Někteří uvedli, že to byla noc, kdy němečtí vojáci napadli Židy nebo je vyvražďovali. Jedna odpověď obsahovala téměř přesnou definici a to, že se jednalo o napadení Židů a jejich

majetku, byly devastovány a zapalovány jejich domy a obchody. Čtyři žáci napsali pod otázku „nevím“ a dva vůbec neodpověděli.

5. Proč myslíš, že byly zaváděny koncentrační a vyhlazovací tábory?

Názor žáků byl v této otázce téměř jednoznačný – nacisté zaváděli koncentrační tábory z toho důvodu, aby zde mohli hromadně vyvražďovat příslušníky židovské komunity. Někteří připojili i odpověď, že než byli Židé zabiti v plynových komorách, museli v koncentračních táborech velmi tvrdě pracovat.

6. Navštívil/a jsi někdy bývalý koncentrační tábor?

Tabulka č. 5

	Počet žáků	%
Ano	2	11
Ne	17	89

7. Pokud ano, jaký?

Oba žáci, kteří navštívili bývalý koncentrační tábor, uvedli tábor Terezín.

8. Četl/a jsi nějakou knížku/y s tematikou holocaustu či 2. světové války?

Tabulka č. 6

	Počet žáků	%
Ano	0	0
Ne	19	100

9. Pokud ano, vzpomeneš si na název?

Vzhledem k výsledkům předchozí úkolu nikdo z žáků na tuto otázku neodpověděl.

6.2.2 Hanin kufřík

Po uzavření kapitoly o holocaustu a druhé světové válce se přesuneme k další části projektu, která se zabývá knihou Hanin kufřík a příběhem židovské rodiny Bradyových z Nového Města na Moravě. Žákům se do rukou dostala další ukázka z knihy⁷⁴, tentokrát se ovšem nejednalo o celý text, ale o rozstříhané části textu, které si žáci měli přečíst a složit tak, aby na sebe navazovaly a tvořily souvislý text. Touto metodou, která se nazývá skládankové čtení, se žáci učí přesněji vnímat a chápat obsah textu.

Obr. 23 Skládankové čtení 1

Obr. 24 Skládankové čtení 2

⁷⁴ Viz příloha „Ukázka z knihy č. 2.“

Po složení textu měli žáci za úkol odpovědět na následující otázky vztahující se k právě k této ukázce z knihy:

1. Jak myslíte, že se cítily postavy z této ukázky, co prožívaly?

Žáci pohotově a se zájmem odpovídali, že zpočátku musely být obě děti velmi šťastné, že u sebe opět mají někoho z rodiny, zároveň ale měly o babičku strach, protože byla stará a nemocná. Proto musely být obě velmi smutné, když babička zemřela a ony zase zůstaly samy.

2. Dokázal/a bys z ukázky vyčíst vlastnosti Hany a jejího bratra?

Každý z žáků přisoudil sourozencům minimálně jednu vlastnost, která k němu podle této ukázky jistě patřila. Nejčastěji to byly vlastnosti jako ochota, nebojácnost, citlivost, bystrost, důvěřivost, dobrotivost, čestnost, důkladnost, chytrost, chápavost. Navíc prý byly děti na svůj věk velmi moudré, láskyplné a kamarádké. Zároveň se vyskytlo i několik názorů, že musely být obě děti velmi statečné. Někteří z žáků se přiznali, že je obdivuhodné, jak byli oba sourozenci neustále plní optimismu a i přes to, co všechno do té doby prožili, věřili, že se zase jednou všichni sejdou.

Následovala poslední ukázka⁷⁵ z knihy Hanin kufřík a úkol, kdy měli žáci napsat krátký příběh, v němž stručně popíší, co vše se mohlo přihodit do té doby. Zde jsou některé ukázky prací:

„Hana s Jiřím v koncentračním táboře ještě dlouho pracovali. Hanu potom odvedli do plynové komory a tam zemřela. Jiří se z koncentračního tábora dostal a odstěhoval se pryč.“

„Po smrti babičky se vše změnilo. Hana byla společně s ostatními dětmi v táboře zavřena do plynové komory a tam zemřela. Jiřího smrt velice zasáhla, ale chtěl žít, a tak se přestěhoval. Teď vypráví dětem o Haně.“

Dalším cílem bylo, aby se žáci podrobněji seznámili s celým příběhem knihy Hanin kufřík. K tomuto účelu sloužila prezentace, během které mohli žáci v doprovodu emotivní

---

⁷⁵ Viz příloha „Ukázky z knihy č. 3.“

hudby díky zkrácenému textu z knihy, fotkám⁷⁶ a obrázkům poznat krutý osud rodiny Brady:⁷⁷

6.2.3 Dopisy hrdinům příběhu

Po prezentaci, díky které se žáci dozvěděli, jaký osud postihl rodinu Brady, měli za úkol napsat do příští vyučovací hodiny dopis hrdinům příběhu, ve kterém vyjádří své pocity a postoje. V dopise mohli porovnat dnešní dobu s tou, ve které žili hrdinové příběhu. Zde předkládáme ukázky některých dopisů:

Ukázka č. 1

Milý pane Jiří.

Ve chvíli, kdy jsem slyšela příběh Vaší rodiny, do očí mi vhrkly slzy. Bylo mi těžko u srdce. Jen představa, že bych měla být na Vašem místě, mě zděsila. Říkala jsem si, jaké mám štěstí, ale také jsem si kladla otázku, proč nevinní lidé musí zemřít. Nevím, jaké to musí být, ztratit vše nejcennější, ale přece znám pocit, když odjede někdo, koho mám moc ráda. Obdivuji Vaši sílu srdce. Ztratit maminku, tatínka a sestru je opravdu velká tragédie. A k tomu vidět všechny malé děti, babičky, matky, jak jdou přímo na smrt. Ovšem pocity, které byly v mém srdci, nebyl jen smutek, ale i velká zlost proti tomu, kdo toto vše napáchal. Zacházet s lidmi jako s hromadou starého železa je neskutečné. Život by měl být pro každého člověka velikým darem. Nehledě na to, jaké je rasy či vyznání. Děkuji bohu, že jsem se nenarodila v době, kdy byli Židé vyhlazováni. A také za to, že jsem zatím nic takového nezažila. Chválit tuto dobu také nemohu, poněvadž si lidé ubližují, zabíjejí se, týrají, mlátí a kdo ví co. Doufám, že si lidé budou více vážit lidských životů a budou se k sobě chovat lépe. Vám, pane Jiří, přeji, abyste v životě potkal mnoho radosti a štěstí. A Haně bych ráda vzkázala: Hano, pomohla jsi mi poznat, jaké to bylo v době, kdy jsi žila. Ukázala jsi mi, jakou má lidský život cenu. A za to ti děkuji!

---

⁷⁶ Viz příloha „Fotky z rodinného alba Bradyových“.

⁷⁷ Viz příloha „Příběh Hany Brady“

Ukázka č. 2

Milá Hano.

Po poznání Tvého života mi do očí vhrkly slzy. Zkusila jsem se vžít do Tvého života a pod Jiřím jsme si představila svého bratra. Ta představa, že bych musela být bez rodičů a jediný, kdo by mi zbyl, by byl můj bratr, kterého by mi později stejně vzali, byla strašná. Ty jsi to ale vše vzala s optimismem, že všechno dobře dopadne. Dokázala jsi rozdávat radost a pomoc, i když jsi ji sama potřebovala. Díky Tobě si ještě více vážím své rodiny, věcí, které mám, a doby, ve které žiji a kde žiji. Stala ses vzorem spoustě lidí, také i mně, v tom, jak věřit do poslední chvíle.

Ukázka č. 3

Nejdříve bych chtěl říct, že vás oba obdivuji, jak jste se za války dokázali smát a bavit se. Také bych chtěl říct, že od vás bylo hezké, jak jste se snažili postarat o svou babičku. Já sám si nedokáži představit, co bych dělal, kdybych musel jet do koncentračního tábora. Asi bych neunesl, když bych věděl, že už svoje rodiče nikdy nevidím. Také mám mladší sestru, snažím se ji chránit. Kdyby nás měli rozdělit, nepustil bych ji. Chtěl bych říct, že s vámi soucítím a obdivuji vás.

Žáci psali dopisy doma, předložené ukázky jsou gramaticky upraveny. Z ukázek můžeme pozorovat, jaké pocity, silné emoce a obrovskou empatii příběh Hany a její rodiny v žácích zanechal. Dopisy vypovídají o jejich snaze vžít se do tehdejší doby a pochopit vše, co se tehdy stalo.

6.2.4 Návštěva rodného domu Bradyových

Aby si žáci dali příběh Hany a její rodiny více do souvislostí, navštívili jsme společně druhý den rodný dům Bradyových. Dům č. popisné 13 se nachází přímo na novoměstském Vratislavově náměstí, v současné době se v přízemí nachází obchod s občerstvením, první patro slouží pro účely menších obchodníků, kteří si zde pronajali prostory pro své podnikatelské účely. V průchodu do dvora můžeme ještě dnes spatřit výlohy s historickými fotkami rodiny Brady a stručný popis osudu jejich příslušníků. S žáky jsme v rámci prohlídky dům prošli, ukázali jsme si prostory, které žáci spatřili během prezentace na fotkách, mohli

jsme vidět také zahradu, kde si Hana s Jiřím hráli. To vše mělo jediný účel – vyvolat v dětech takové emoce, které jim pomůžou si celý tento příběh lépe zapamatovat.

Obr. 25 Rodný dům Bradyových

Obr. 26 Pamětní deska

Obr. 27 Výloha s fotografiemi

Po návratu do školy měli žáci za úkol vypracovat následující otázky ve svých pracovních listech:

- Znáš knihu „Hanin kufřík“?
- Věděl/a jsi, že tento dům patří rodině Brady?
- Další otázka se zaměřuje na to, zda žáci někdy předtím tento dům navštívili. Celkem mohou vybírat ze tří možností, a sice zda ano, ne nebo ano, ale ne za účelem prohlídky.
- Poslední otázka se týká pocitů a emocí, které prohlídka domů v žácích vyvolala. Jejich úkolem je popsat, co vše se jim vybavilo, když domem procházeli.

10. Znáš knihu „Hanin kufřík“?

Tabulka č. 7

	Počet žáků	%
Ano, četl/a jsem ji	1	5
Slyšel/a jsem o ní	15	79
Neznám	3	16

11. Věděl jsi, že tento dům patří rodině Brady?

Tabulka č. 8

	Počet žáků	%
Ano	7	37
Ne	12	63

12. Navštívil jsi někdy předtím tento dům?

Tabulka č. 9

	Počet žáků	%
Ano	0	0
Ano, ale ne za účelem prohlídky	15	79
Ne	4	21

13. Co se ti vybavilo, když jsi procházel/a domem?

Cílem celé prohlídky domu bylo vyvolat v žácích emoce, což se také podařilo. Žáci se vyjádřili v tom smyslu, že během prohlídky domu se jim znovu vybavil celý příběh Hany a její rodiny. Někteří uvedli, že bylo velmi zajímavé vidět prostory domu, obrázky a fotografie spojené s osudem této rodiny. Jedna odpověď obsahovala i představu toho, jak zde asi Hana s rodinou bydleli, co vše tu společně prožili.

V poslední části projektu byli žáci seznámeni s výstavou „Zmařené osudy“, která slouží k připomenutí památky Hany Bradyové a její rodiny. Pro lepší představu zhlédli žáci ukázkou videa z výstavy. Následovala poslední otázka z pracovního listu:

14. Slyšel/a jsi někdy o této výstavě?

Tabulka č. 10

	Počet žáků	%
Ano, tuto výstavu jsem navštívil/a	0	0
Slyšel/a, ale nenavštívil/a jsem ji	3	16
Ne, neslyšel/a	16	84

6.2.5 Metoda pětílístku

Aby žáci ještě jednou, naposledy vyjádřili své pocity, které je po dobu projektu provázeli, posledním společným úkolem byla metoda tzv. pětílístku. Cílem této metody je shrnutí informací do jednotlivých výrazů, které vystihují dané téma. První řádek je určený pro jednoslovné téma, v druhém řádku se žáci pokoušejí pomocí dvou přídavných jmen téma přiblížit, třetí řádek je vyplněn třemi slovesy charakterizujícími děj tématu, čtvrtý řádek obsahuje větu o čtyřech slovech a konečně na posledním řádku vymyslí žáci synonymum, které vystihuje podstatu tématu. Tato metoda je u žáků velmi oblíbená a i během našeho projektu se žáci aktivně zapojili a vymýšleli následující pětílístky:

holocaust

nelidské, děsivé

zabíjet, týrat, ubližovat

nacisté nenáviděli židovskou komunitu

vyvražďování

Hanin kufřík

smutné, poučné

číst, hledat, přemýšlet

Hana byla statečná dívka

holocaust

6.3 Dotazník

Dotazník, který je zaměřen na hodnocení projektu k tématu holocaust a knize Hanin kuffík, vyplnilo všech 19 žáků, kteří se na projektu podíleli. Vyplnění dotazníku bylo anonymní.

6.3.1 Obsah dotazníku

- V otázce č. 1 byla žákům kladena otázka, která ze tří metod (myšlenková mapa, skládačkové čtení, pětilístek) se jim nejvíce líbila.
- Znění otázky č. 2 nám umožňuje zjistit, zda žáci některou z těchto metod znali a pokud ano, kterou.
- Uzavřenou otázkou č. 3 zjišťujeme, zda by žáci podobné metody zapojili do běžné výuky.
- Otázkou č. 4 hodnotí žáci prezentaci a projekt jako celek. Celý projekt hodnotí pomocí stupnice jako ve škole, 1 – nejvyšší, 5 – nejnižší.
- Výsledek otázky č. 5 nás informuje, zda a v čem byl pro žáky tento projekt přínosný.
- Díky otázce č. 6 se dozvídáme, co žáky z celého projektu zaujalo nejvíce.

6.3.2 Vyhodnocení dotazníku

1. Která z metod se ti líbila nejvíce? Proč?

Tabulka č. 11

	Počet žáků	%
Myšlenková mapa	2	11
Skládačkové čtení	11	58
Metoda pětilístku	6	31

2. Znal/a jsi některou z těchto metod? Pokud ano, jakou?

Tabulka č. 12

	Počet žáků	%
Ano	3	16
Ne	16	84

Žáci, kteří odpověděli kladně, uvedli jako metody, které znají, skládankové čtení a myšlenkovou mapu.

3. Zapojl/a bys do běžné výuky podobné metody?

Tabulka č. 13

	Počet žáků	%
Ano	15	79
Ne	4	21

4. Jak hodnotíš prezentaci a projekt jako celek?

Tabulka č. 14

Stupnice hodnocení	Počet
1	13
2	3
3	3
4	0
5	0
Průměr	1,47

Výsledky ukázaly, že hodnocení projektu je z pohledu žáků velmi kladné.

5. Byl pro tebe projekt přínosný? Pokud ano, v čem konkrétně?

Tabulka č. 15

	Počet žáků	%
Ano	15	79
Ne	4	21

I když mě záporné odpovědi překvapily, s přihlédnutím na zájmy některých žáků se od nich tato odpověď dala předpokládat. Ostatní žáci ocenili, že se mohli dozvědět něco více o rodině, která pocházela ze stejného města jako oni a kterou postihl tak tragický osud. Někteří neskrývali své překvapení z toho, co vše se této i ostatním rodinám za druhé světové války dělo. Nejvíce žáci ocenili seznámení s knihou Hanin kufřík.

6. Co tě z celého projektu zaujalo nejvíce?

V této části žáci nejčastěji uváděli příběh Hany a její rodiny, zajímavé věci o době druhé světové války či ukázka videa z výstavy Zmařené osudy.

6.3.3 Shrnutí poznatků z dotazníku

Pomocí dotazníku jsme zjišťovali názory žáků na projekt, kterého se sami zúčastnili. Z dotazníku bylo zjištěno, že za nejoblíbenější metodu, která byla během projektu použita, označili žáci tzv. skládkové čtení. Přitom ale většina žáků žádnou z těchto metod předem neznala. Převážná většina žáků by ale podobné metody do výuky zapojila. Výsledek hodnocení prezentace a projektu jako celku byl velmi kladný, nejčastěji se v hodnocení objevila známka 1. Téměř všichni žáci zároveň označili projekt za přínosný v tom smyslu, že se dozvěděli něco nového, zejména příběh Hany Bradyové a její rodiny je velmi zaujal.

Z mého pohledu hodnotím průběh a výsledek projektu kladně. Jediným problémovým bodem se ukázal čas, který nás po celou dobu projektu tížil. Na podobné projekty je potřeba více času, aby se žádná z jeho částí neuspěchala, a tím pádem se dosáhlo co nejlepšího výsledku. I tak shledávám projekt zdařilým a pro žáky přínosným.

IV ZÁVĚR

Tato práce nazvaná Příprava a realizace projektu pro žáky na 2. stupni ZŠ (Život židovské komunity v Novém Městě na Moravě za 2. světové války) se zabývá problematikou holocaustu za 2. světové války a blíže se věnuje osudu židovské rodiny Bradyových z Nového Města na Moravě, jejichž příběh byl sepsán v knize *Hanin kufřík*. Cílem mé diplomové práce bylo seznámit žáky s tímto příběhem pomocí projektové metody.

V první části jsme si přiblížili židovské dějiny a kulturu, seznámili jsme se s pojmy antisemitismus a holocaust, připomněli jsme si události spojené s druhou světovou válku, vysvětlili jsme si rasovou nenávist nacistů vůči židovské komunitě a jejich následné vyvražďování v koncentračních a vyhlazovacích táborech. Další kapitola této části se zabývá projektovou výukou, její historií a projektovou metodou jako vzdělávací strategií. Projektová výuka s sebou přináší kromě výhod také určitá úskalí, které jsem nezapomněla zmínit.

V praktické části jsem se věnovala historii a současnosti Nového Města na Moravě, rodného města rodiny Brady a podrobněji jsem se zabývala příběhem židovské dívky Hany Bradyové a její rodiny. Pomocníkem pro seznámení s osudem této rodiny a především s nalezeným kufříkem Hany Bradyové mi byla samotná kniha *Hanin kufřík* a stejnojmenný dokument České televize. Nezapomněla jsem zmínit ani výstavu „Zmařené osudy“, která vznikla na počest 80. výročí narození Hany Bradyové.

Poslední a zároveň nejdůležitější částí mé práce je seznámení s projektem s názvem „Život židovské komunity v Novém Městě na Moravě za 2. světové války“, který byl realizován v 9. ročníku na Základní škole Leandra Čecha v Novém Městě na Moravě. V práci je zaznamenán jak průběh, tak také výsledky projektu společně s ukázkami prací některých žáků (vypracované pracovní listy, dopisy hrdinům příběhu). Nechybí ani vyhodnocení dotazníku pro žáky, který je zaměřený na hodnocení celého projektu. Díky dotazníku jsem se dozvěděla, že projekt byl pro většinu žáků přínosný hlavně v tom smyslu, že se dozvěděli něco nového, hlavně o knize *Hanin kufřík* a celém příběhu rodiny Brady. Realizací projektu jsem zároveň získala nespočet nových zkušeností, které mi jistě pomohou při dalším zařazování projektů do výuky. Kladně hodnotím i to, že sami žáci vyjádřili svůj zájem o zařazení projektů do běžného vyučování. Drobné nedostatky projektu považuji za užitečné informace pro další zdokonalování v projektování. Jsem si ale jistá, že zařazení projektové metody do výuky je důležitý krok ke zkvalitňování školního vyučování.

V SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

A. ODBORNÉ PUBLIKACE

ALY, G. „Konečné řešení“: Přesun národů a vyhlazení evropských Židů. Praha: Argo, 2006. 348 s. ISBN 80-7203-833-8.

BERTRAND, Y. *Proč je projektové vyučování jedna z nejlepších cest pro inovaci současné školy*. Ústí nad Labem: UJEP, 1998. ISBN neuvedeno.

EMMERT, F. *Holocaust*. Brno: Computer Press, 2006. 64 s. ISBN 80-251-1204-7.

FISCHER, R. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 2011. 172 s. ISBN 978-80-262-0043-7.

FRÁŇOVÁ, R. *Projektová výuka na SOU*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 141 s. ISBN neuvedeno.

GILBERT, M. *Křišťálová noc..* Praha: BB/art, 2007. 286 s. ISBN 978-80-7381-028-3.

GOLDHAGEN, D. J. *Hitlerovi ochotní katani*. Praha: Lidové noviny, 1997. 607 s. ISBN 80-7106-206-5.

GREEN, G. *Holocaust*. Praha: X-Egem, 1994. 329 s. ISBN 80-85395-46-0.

HORNÍK, J. *Proč holocaust: Hitlerova vědecká mesianistická vražda*. V Praze: Rybka, 2009. 454 s. ISBN 978-80-87067-75-8.

HROUDNÁ, K. *Problematika holocaustu ve výuce občanské výchovy : diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra občanské výchovy, 2011. 93 l. 7 l. příl. ISBN neuvedeno.

CHLÁDKOVÁ, L. *Terezínské ghetto*. Praha: V ráji, 2005. 54 s. ISBN 80-86758-18-4.

JEZBEROVÁ, R. *Žakovské projekty: Cesta ke kompetencím*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011. 128 s. ISBN 978-80-86856-77-3.

JEŽÁK, J. *Druhá světová válka a československý odboj*. Praha: SPL-Práce; Úvaly: Albra, 2001. 95 s. ISBN 80-86287-42-4.

KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

KAŠOVÁ, J. a kol. *Škola trochu jinak*. Projektové vyučování v teorii a praxi. Kroměříž: SPN, 1995. ISBN neuvedeno.

KNOPP, G. *Holocaust: zločin proti lidstvu*. Praha: Ikar, 2008. 404 s. ISBN 978-80-249-1075-8.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 160 s. ISBN 80-210-4142-0.

KRAUS, O. *Továrna na smrt: Dokument o Osvětimi-Birkenau*. Praha: Naše vojsko, 1964. 285 s. ISBN neuvedeno.

KRYL, M. *Osud vězňů terezínského ghetta: V letech 1941–1944*. Brno: Doplněk, 1999. 225 s. ISBN 80-7239-042-2.

LANZMANN, C. *Šoa*. Praha: Prostor, 2011. 231 s. ISBN 978-80-7260-252-0.

LEVINE, K. *Hanin kufřík: Příběh dívky, která se nevrátila*. Praha: Židovské muzeum: Portál, 2004. 117 s. ISBN 80-7178-796-5.

LIŠOVSKÁ, P. *Role projektového vyučování v práci učitele na různých typech škol*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. 57 s.

MACKENZIE, S. P. *2. světová válka v Evropě*. Brno: CPress, 2012. 134 s. ISBN 978-80-264-0020-2.

MANDELOVÁ, H. *Dějiny 20. století*. Liberec: Dialog, 2004. 179 s. ISBN 80-86761-23-1.

MAŇÁK, J. a kol. *Alternativní metody a postupy*. Brno: MU, 1997. 90 s. ISBN 80-210-1549-7.

MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. Brno: MU, 1998. 134 s. ISBN 80-80-210-1880-1.

MARKOVÁ, L. *Nové Město na Moravě*. Havlíčkův Brod: Elmar, 2009. 181 s. ISBN 978-80-904192-1-6.

MOJŽÍŠEK, L. *Vyučovací metody*. Praha: SPN, 1988. ISBN neuvedeno.

NOVOTNÝ, J. *Projektová výuka a aspekty tvořivosti v edukačním procesu*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2012. 116 s. ISBN 978-80-7414-431-8.

PAVLÁT, L. *Židé – dějiny a kultura*. V Praze: Židovské muzeum, 2005. 160 s. ISBN 80-86889-11-4.

POJAR, M. a kol. autorů. *Stín Šoa nad Evropou*. Praha: Židovské muzeum, 2001. 315 s. ISBN 80-85608-48-0.

POLENÍKOVÁ, A. *Projekty v rámci školních vzdělávacích programů*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2009. 24 s. ISBN 978-80-86956-56-5.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2005. 481 s. ISBN 80-7367-047-X.

SCHUBERT, K. *Dějiny Židů*. Praha: NS Svoboda, 2003. 132 s. ISBN 80-205-1036-2.

SKALKOVÁ, J. *Aktivita žáků ve vyučování*. Praha: SPN, 1978. ISBN neuvedeno.

SKALKOVÁ, J. *Projektové vyučování a jeho realizace*. Praha: Komenský, 1994. ISSN 0323-0449.

SVOBODOVÁ, R. *Projektové řízení a projektové vyučování aneb Jak na výukové projekty podle zásad projektového řízení*. Choceň: PM Consulting, 2010. 100 s. ISBN 978-80-254-8174-5.

TETOROVÁ, Z. *Projektová výuka v českém jazyce na 2. stupni ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 131 s. ISBN neuvedeno.

TRNOVÁ, E. *Základy kvalitní projektové výuky*. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. 19 s. ISBN 978-80-87604-18-2.

VALENTA, J. a kol. *Projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: IPOS ARTAMA, 1993. 61 s. ISBN 80-7068-066-0.

VALENTA, J., KASÍKOVÁ, H. *Pohledy – projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Arama, 1993. ISBN 80-7068-066-0.

WISTRICH, R. *Hitler a holocaust: Okolnosti a příčiny holocaustu*. V Praze: Slovart, 2008. 328 s. ISBN 978-80-7391-156-0.

B. INTERNETOVÉ ADRESY

Adolf Eichmann [online]. 2013 [cit. 2013-01-09]. Adolf Eichmann. Dostupné na: <http://en.wikipedia.org/wiki/Adolf_Eichmann>.

Adolf Hitler [online]. 2013 [cit. 2013-01-09]. Adolf Hitler. Dostupné na: <<http://knowyourmeme.com/memes/people/adolf-hitler>>.

Biathlon ibu world championship [online]. 2013 [cit. 2013-02-06]. Mistrovství světa v biatlonu Nové Město na Moravě. Dostupné na: <<http://www.ziveprenosy.cz/wp-content/uploads/2013/02/NMNM-2221.jpg>>.

Česká televize [online]. 2013 [cit. 2013-02-03]. Hanin kufřík. Dostupné na:
<<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10366879406-hanin-kufrik/21238255278/>>.

Český rozhlas [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Příběh dívky, které se nevrátila. Dostupné na:
<<http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/pribeh-divky-ktera-se-nevratila>>.

Heinrich Himmler [online]. 2013 [cit. 2013-01-09]. Heinrich Himmler. Dostupné na:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Himmler>.

Holocaust [online]. 2013 [cit. 2013-01-09]. Adolf Eichmann. Dostupné na:
<<http://www.holocaust.cz/cz2/history/people/eichmann>>.

Holocaust [online]. 2012 [cit. 2012-12-09]. Mapa nacistických koncentračních táborů a ghett.
Dostupné na: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/camps/map_details>.

Holocaust [online]. 2012 [cit. 2012-12-07]. Nacistická ideologie. Dostupné na:
<<http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/general/general1>>.

Kraj Vysočina [online]. 2013 [cit. 2013-01-29]. Kašna se sochou sv. Anny. Dostupné na:
<http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/pamatky-50/sepulkralni_socharska_a_drobna_architektura-8/?id=444>.

Kraj Vysočina [online]. 2013 [cit. 2013-01-30]. Pomník Františka Palackého. Dostupné na:
<<http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/osobnosti-51/?id=477>>.

Kraj Vysočina [online]. 2013 [cit. 2013-01-30]. Socha Raněný. Dostupné na:
<http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/pamatky-50/sepulkralni_socharska_a_drobna_architektura-8/?id=461>.

Nové Město na Moravě [online]. 2011 [cit. 2013-01-29]. Tři kříže. Dostupné na:
<http://fotogalerie.nmmn.cz/?action=show_zoom&zoom=661>.

Novoměstsko [online]. 2013 [cit. 2013-01-29]. Znak města v 17. století. Dostupné na:
<<http://www.nmmn.eu/nove-mesto-na-morave.html>>.

Online-knihy 2013 [cit. 2013-02-16]. Příběh dívky, které se nevrátila. Dostupné na: <<http://www.online-knihy.cz/hanin-kufrik/d129287>>.

Osobnosti [online]. 2013 [cit. 2013-01-09]. Heinrich Himmler. Dostupné na: <<http://www.osobnosti.cz/heinrich-himmler.php>>.

Osobnosti [online]. 2013 [cit. 2013-01-09]. Reinhard Heydrich. Dostupné na: <<http://www.osobnosti.cz/reinhard-heydrich.php>>.

Reinhard Heydrich [online]. 2010 [cit. 2013-01-09]. Reinhard Heydrich. Dostupné na: <http://www.gamepark.cz/i_kati_umiraji_aneb_atentat_na_heydricha_389631.htm>.

Staré nádraží [online]. 2013 [cit. 2013-01-30]. Novoměstské vlakové nádraží počátkem 20. století. Dostupné na: <http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?guid=c0c92bd3-0489-4ba0-847f-76dfad541c09>.

Za zábavou [online]. 2013 [cit. 2013-02-06]. Zlatá lyže. Dostupné na: <<http://www.zazabavou.cz/products/zlata-lyze-4-5-1-2011-nove-mesto-na-morave/>>.

Zmařené osudy [online]. 2013 [cit. 2013-01-13]. Zmařené osudy. Dostupné na: <<http://www.osudy.estranky.cz/>>.

Zmařené osudy [online]. 2011 [cit. 2013-01-13]. Zmařené osudy. Dostupné na: <<http://www.zdarskypruvodce.cz/2011/03/pripravy-na-vystavu-%E2%80%9E-zmarene-osudy%E2%80%9C-jsou-v-plnem-proudu%E2%80%A6/>>.

Zmařené osudy [online]. 2011 [cit. 2013-01-16]. Zmařené osudy. Dostupné na: <http://zdarsky.denik.cz/zpravy_region/zmarene-osudy-pripominaji-hanu-brady-a-kufrik.html>.

Žďárský průvodce [online]. 2008 [cit. 2013-02-06]. Novoměstsko, kolébka lyžování. Dostupné na: <<http://www.zdarskypruvodce.cz/2013/01/at-to-fici-aneb-novomestsko-kolebka-lyzovani/>>.

VI SEZNAM OBRÁZKŮ

1. Adolf Hitler
2. Reinhard Heydrich
3. Adolf Eichmann
4. Heinrich Himmler
5. Mapa koncentračních a vyhlazovacích táborů v Evropě
6. Znak udělený Novému Městu kardinálem Františkem z Dietrichsteina
7. Tři kříže
8. Kašna se sochou Vratislava z Pernštejna dnes
9. Kašna se sloupem sv. Anny dnes
10. Socha Františka Palackého dnes
11. Novoměstské vlakové nádraží počátkem 20. století
12. Mistrovství světa v biatlonu 2013
13. Socha Jana Štursy „Raněný“
14. Stálá expozice o historii a vývoji lyžování v Horáckém muzeu
15. Závod Světového poháru „Zlatá lyže“
16. Kufr Hany Brady
17. Haniny obrázky z Terezína
18. Fumiko Išioka a Jiří Brady, Toronto, březen 2011
19. Kniha Hanin kufřík
20. Ukázka z výstavy „Zmařené osudy“
21. Projekt – úvod
22. Brainstorming na téma „Hanin kufřík“
23. Skládankové čtení 1
24. Skládankové čtení 2
25. Rodný dům Bradyových
26. Pamětní deska
27. Výloha s fotografiemi

VII SEZNAM TABULEK

1. Cílové země emigrantů
2. Největší židovská ghetta v roce 1941
3. Největší koncentrační tábory v předválečném Německu
4. Příklad podoby tabulky pro vyhodnocení ukončeného projektu
5. Navštívil/a jsi někdy bývalý koncentrační tábor?
6. Četl/a jsi nějakou knížku/y s tematikou holocaustu či 2. světové války?
7. Znáš knihu „Hanin kufřík“?
8. Věděl jsi, že tento dům patří rodině Brady?
9. Navštívil jsi někdy předtím tento dům?
10. Slyšel/a jsi někdy o této výstavě?
11. Která z metod se ti líbila nejvíce?
12. Znal/a jsi některou z těchto metod?
13. Zapojil/a bys do běžné výuky podobné metody?
14. Jak hodnotíš prezentaci a projekt jako celek?
15. Byl pro tebe projekt přínosný?

VIII SEZNAM PŘÍLOH

1. Pracovní list pro žáky
2. Práce s textem č. 1
3. Práce s textem č. 2
4. Práce s textem č. 3
5. Příběh Hany Brady
6. Fotky z rodinného alba Bradyových
7. Dotazník pro žáky

Projekt pro žáky na 2. stupni ZŠ

(Život židovské komunity za 2. světové války v Novém Městě na Moravě)

1. Co si představuješ pod pojmem „holocaust“?

2. Proč myslíš, že se nacisté rozhodli vyvraždit právě židovskou komunitu?

3. Znáš nějaké protižidovské zákony?

4. Co to byla „křišťálová noc“?

5. Proč myslíš, že byly zaváděny koncentrační a vyhlazovací tábory?

6. Navštívil/a jsi někdy bývalý koncentrační tábor?

ano

ne

7. Pokud ano, který?

8. Četl/a jsi nějakou/ké knížku/y s tematikou holocaustu či 2. světové války?

ano   ne

9. Pokud ano, vzpomeneš si na název?

10. Znáš knihu „Hanin kufřík“?

ano, četl/a jsem ji   slyšel/a jsem o ní   neznám

11. Věděl jsi, že tento dům patří rodině Brady?

ano   ne

12. Navštívil jsi někdy předtím tento dům?

ano   ano, ale ne za účelem prohlídky   ne

13. Co se ti vybavilo, když jsi procházel/a domem?

14. Slyšel/a jsi někdy o této výstavě?

ano, tuto výstavu jsem navštívil/a   slyšel/a, ale nenavštívil/a jsem ji

ne, neslyšel/a

Od Nového roku 1938 bylo cítit v ovzduší něco hrozivého. Blížila se válka. V Německu byla u moci nacistická strana v čele s Adolfem Hitlerem. Zakrátko Hitler obsadil Rakousko. Dalším cílem bylo Československo. U dveří Bradyových se začínali objevovat uprchlíci, lidé, skrývající se před nacisty, prosící o peníze, jídlo a útočiště. Maminka i tatínek se jich vždycky vlídně ujali.

Děti však byly zmatené. Kdo jsou tito lidé? Ta otázka Hanu trápila. Proč utíkají z vlastních domovů?

Večer, poté co se Hana s Jiřím odebrali spát, usedali rodiče k rádiu a poslouchali zprávy. Často je navštěvovali přátelé a společně pak diskutovali dlouho do noci o všem, co slyšeli. „Mluvte tišeji,“ říkali, „ať nevzbudíme děti.“

Jenže konverzace dospělých byla tak vzrušená a hlasitá, že si nikdo nevšiml, že ve ztemnělé hale zavržala podlaha. Hana a Jiří se tichounce blížili ke svému tajnému výzvědnému stanovišti za obývacím pokojem. A tak byli přítomni debatám o nových protizidovských zákonech v Rakousku, vyslechli zprávy o „křišťálové noci“ v Německu, o noci, kdy tlupy nacistů vtrhly mezi židovské obyvatele, rozbíjely okna domů a obchodů, zažehávaly ohně v synagogách a bily lidi na ulicích.

„To se tady nemůže stát, že ne?“ zašeptala Hana bratrovi.
„Pšššt,“ okřikl ji Jiří. „Když si budeme povídat, uslyší nás a půjdeme do postele.“

Jednou večer přišel pan Rott ze sousedního domu se strašnou myšlenkou. „Všichni cítíme, že se blíží válka,“ začal. „Není bezpečné zůstat tady. Měli bychom všichni opustit město i Československo a odjet do Ameriky, Palestiny, Kanady, prostě kamkoli. A to hned, než bude pozdě.“

Dospělí zaraženě mlčeli. „Zbláznil jste se, pane Rotte?“ ozval se kdosi. „Vždyť tu máme domov. Toto je místo, kam patříme.“ A tím bylo pro tuto chvíli řečeno vše.

Navzdory zlé době se Bradyovi chystali k oslavám Nového roku 1939. Na novoroční večer, po slavnostní hostině, krocanu, párcích, salámu a nákypu, se děti chystaly k tradičnímu předpovídání budoucnosti. Hana, Jiří a jejich malý bratranec Jirka a sestřenice Věra dostali každý rozpůlenou skořápkou vlašského ořechu. Do ní dali svíčku. Doprostřed místnosti umístili velkou nádobu s vodou. Každé dítě vypustilo svou ořechovou lodičku se zapálenou svíčkou. Loďka jedenáctiletého Jiřího se kymácela ve vodě, točila se dokola, až se celá nakloněná úplně zastavila. Jeho svíčka však dál hořela. Osmiletá Hana vypustila svou lodičku.

Ta chvíli plula po hladině bez zachvění. Pak se zapotácela a naklonila se na bok. Svíčka spadla na hladinu a zhasla.

Otázky a úkoly:

1. Jaký význam měl pro lid za války rozhlas?
2. Co říkáte na myšlenku pana Rotta, aby opustili vlast? Jak by ses v této situaci zachoval/a ty?
3. Myslíš, že Hanina uhaslá svíčka mohla něco značit?

Jak ubíhaly dny a měsíce, stával se Terezín přeplněnějším a stěsnanějším. Stále přijížděly další vlaky plné nových lidí. To znamenalo, že jídla bylo pro každého pořád méně a lidé slábli a stále častěji podléhali nemocem. Nejvíce ohrožení byli ti nejstarší a nejmladší.

Po roce stráveném v Terezíně dostala jednoho dne Hana naléhavou zprávu od bratra: Sejdeme se v kasárnách chlapců v šest hodin večer. Mám pro tebe úžasné překvapení.

Jiří nemohl vydržet, až Haně tu dobrou zprávu řekne. „Babička je tady! Přijela minulou noc!“

Děti byly myšlenkou na setkání s babičkou nadšené. Ale také se bály. Hanina babička byla jemná a kultivovaná žena, zvyklá na pohodlný život v Praze. Byla to právě tato štědrá babička, která jim kdysi dala koloběžky. Když ji ve velkoměstě navštěvovaly, vždy jim dávala banány a pomeranče. Ale v posledních letech bývala často nemocná. Jak si poradí na tomto strašném místě? Měly o ni strach.

Děti ji našly na slavníku v přeplněném podkroví kasáren mezi dalšími starými nemocnými lidmi. Byl červenec a v podkroví bylo horko k zalknutí. Obě děti byly zděšeny tím, co viděly. Jejich jemná a elegantní babička vypadala hrozně. Její krásné bílé vlasy, v minulosti vždy pečlivě upravené, byly rozčuchané. Šaty měla roztrhané a špinavé. „Přinesla jsem ti jednu ze svých kreseb,“ spustila Hana. Doufala, že snad přece jen probudí na babiččině tváři úsměv. Babička ale sotva pohnula hlavou. Hana začala tedy papír skládat udělala z něj vějíř. „Odpočiň si,“ řekla babičce a snažila se vějířem vytvořit chladivý vánek. Hana byla velmi pyšná na to, že může udělat vše pro to, aby se babička cítila lépe.

Hana se brzy dověděla, že starým lidem se v Terezíně dávají ty nejmenší a nejhorší porce. Jídlo, které babička dostávala, nebylo dostačující a často bylo plné hmyzu. A nebylo možno sehnat žádné léky. Děti babičku navštěvovaly, jak to jen bylo možné, a snažily se ji povzbudit, předváděly, jakým dovednostem se naučily, jaké nové písničky znají. „Tyhle špatné časy brzy skončí,“ říkal jí Jiří. „Maminka s tatínkem na nás spoléhají, na všechny, že budeme silní,“ říkala Hana.

Za tři měsíce babička zemřela.

Otázky a úkoly:

1. Jak myslíte, že se cítily postavy z této ukázky, co prožívaly?
2. Dokázal/a bys z ukázky vyčíst vlastnosti Hany a jejího bratra?

Nakonec se přece jen všichni dočkali. Jiří Brady přijel. A s ním i jeho sedmnáctiletá dcera, Lara Hana.

Děti se okamžitě utišily. Budova centra byla plná, všichni se tísnilo kolem Jiřího. Podle japonského zvyku se mu ukláněli. Jiří se uklonil také. Akira Jiřímu věnoval krásný barevný věnec. Všechny děti se strkaly, aby mohly být u Jiřího co nejbliž. Slyšely o něm během posledních měsíců od Tuniko tolik, že se nemohly dočkat, až ho uvidí tváří v tvář.

Jiří, obklopen dětmi, uviděl Hanin kufřík poprvé po více než půl století.

Vtom ho zaskočilo neovladatelné dojetí. To je ten kufřík, který patřil jeho malé sestřičce. Tady vpravo je napsáno její jméno. Hana Brady. Jeho krásná, statečná, rozpustilá, velkorysá sestra, která měla tak ráda legraci. Musela zemřít tak mladá a takovým strašlivým způsobem. Jiří sklonil hlavu a nechal po tváři volně stékat slzy.

Za několik minut vzhlédl a zadíval se na svou dceru. Zadíval se na Tuniko, která tak dlouho pátrala po Haně a snažila se oživit její příběh a najít i jeho samotného. A viděl i tváře všech těch malých japonských dětí, tváře plné očekávání, protože Hana se pro ně stala nesmírně důležitou, blízkou a živou.

Jiří si náhle uvědomil, že jedno z Haniných přání se vlastně uskutečnilo. Stala se učitelkou, Díky ní, jejímu kufříku a celému příběhu se tisíce japonských dětí dověděly o hodnotách, které Jiří pokládal za nejdůležitější, o toleranci, úctě a soucitu. Jaký obrovský dar mi Tuniko a děti daly, pomyslel si. A jakou poctu prokázaly Haně.

Otázky a úkoly:

1. Zkus odhadnout, co vše se mohlo do této doby přihodit?

„V krásné zvlněné zemi Československo leží Nové Město na Moravě, kde v hlavním obchodě města žila rodina Bradyových – tatínek Karel, maminka Markéta, Hana a její starší bratr Jiří. Hana byla normální dítě, které občas provede nějaké to darebáctví, byla to dívka rozpustilá, živá, ale také nadaná a velmi štedrá. Jen jednou věcí se od ostatních lišila – byla Židovka. Měla světlé vlasy, modré oči a velmi hezký oválný obličej.

Od Nového roku 1938 bylo však cítit v ovzduší něco hrozivého. Blížila se válka. 15. března 1939 obsadily Hitlerovy fašistické oddíly zbytek ČSR a život rodiny Bradyových se navždy změnil. Židé směli opouštět své domy jen v určitých hodinách, nesměli do parků, nesměli cestovat a to je jen stěp antisemitských pravidel. Hana byla těmito pravidly znechucená a rozezlená. „Co se to děje? Proč nemohu jít do kina?“ ptala se Hana svých rodičů. Jednoduchá odpověď však neexistovala.

Ale opravdové neštěstí přišlo až začátkem jara. Maminka byla zatčena gestapem a převezena do ženského tábora Ravensbrück. Když toho večera maminka ukládala Hanu do postele, pevně ji sevřela do náruče. Hladila ji konejšivě po vlasech jako kdysi, když byla Hana ještě malá. Ráno, když se probudila, byla maminka pryč. Jednoho zářijového dne byl zatčen i otec. Hana stála ohromena, zděšena a bez hlesu. Strýček Ludvík si vzal Jiřího a Hanu do opatrovnictví. Již tehdy si vybrala Hana svůj hnědý kufřík, který si vždy brala na rodinné výlety.

Bohužel ani Hana s Jiřím neunikli deportaci. Pátého dne ráno se ozval hlasitý hvizd a do budovy nepochodoval nacistický voják. „Do hodiny se všichni shromáždíte u vlakových kolejí.“ V Terezíně byli chlapi a muži posíláni na jednu stranu, dívky a ženy na druhou. Voják přikázal Haně a Jiřímu jít na odlišnou stranu. Hana, zadržujíc slzy, vzala své zavazadlo a následovala ostatní dívky do velkých kasáren baráku L410, od nynějška jejího domova na příští dva roky. Hana se zde dokonce i vzdělávala – jak prakticky (šití, ...), tak i po stránce umělecké. Vyučovala ji známá malířka Riedl Dicker-Brandeis.

Jednoho dne se stalo to, čeho se obávala: na seznamu transportu našla jméno Jiří Brady. Zachvěla se jí kolena, sedla si na zem a rozplakala se. Jiří, její milovaný bratr, její ochránce, je poslán někam daleko na východ. Za čtyři týdny se Hana dozvěděla, že také pojede na východ. „Zase budeme s Jiřím spolu.“ říkala každému. 23. října 1944 kola vlaku se skřípotem zastavila. Dívkám bylo nařizeno, aby vystoupily. Byly v Osvětimi. „Ty“, řekl

---

⁷⁸ Z knihy: LEVINE, K. *Hanin kufřík*.

voják, který ukazuje na Hanu, „běž támhle, doprava!“ Všem dívkám bylo nařízeno, aby vešly do velké budovy. Dveře se za nimi s mohutným rachotem zavřely.

Přežil pouze Jiří Brady. Nyní žije v kanadském Torontu.

Dílo vzniklo především díky Fumiko Ishioka, jež je ředitelkou Tokijského centra pro studium holocaustu, která svou prací nashromáždila všechny informace o životě Hany Brady. Jiří Brady i se svou dcerou Lary navštívili tokijské centrum a setkali se s Fumiko a dětmi z centra. Svůj a Hanin příběh už vyprávěl v mnoha městech.

Karen Levine, dokumentaristka kanadského rozhlasu CBC, vydala o Hanině kufříku knihu, která vyšla v Torontu v roce 2002. V polovině roku 2003 je kniha již vydána ve dvaceti zemích a přeložena do sedmnácti jazyků.“

⁷⁹ Převzato z: <http://hanassuitcase.blog.cz/0805>.

DOTAZNÍK – Projekt pro žáky na 2. stupni ZŠ

(Život židovské komunity za 2. světové války v Novém Městě na Moravě)

Prosím o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na hodnocení projektu k tématu holocaustu a knize Hanin kufřík. Tento dotazník je součástí mé diplomové práce.

Předem děkuji za spolupráci.

---

7. Která z metod se ti líbila nejvíce? Proč?

myšlenková mapa   skládankové čtení   pětilístek

8. Znal/a jsi některou z těchto metod? Pokud ano, jakou?

ano   ne

9. Zapojil/a bys do běžné výuky podobné metody?

ano   ne

10. Jak hodnotíš prezentaci a projekt jako celek?

1   2   3   4   5

11. Byl pro tebe projekt přínosný? Pokud ano, v čem konkrétně?

ano   ne

12. Co tě z celého projektu zaujalo nejvíce?

Děkuji za spolupráci a přeji příjemný den.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marie Meclová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Milan Polák, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Příprava a realizace projektu pro žáky na 2. stupni ZŠ (Život židovské komunity v Novém Městě na Moravě za 2. světové války)
Název v angličtině:	Preparation and implementation of the project for pupils at the 2nd primary school (Life of the Jewish community for the 2nd World War in the New Town in Moravia)
Anotace práce:	Práce se zaměřuje na problematiku holocaustu za druhé světové války. Obsahuje definici, historii, plán, fáze a typy projektové metody. Praktická část se věnuje příběhu židovské rodiny Brady z Nového Města na Moravě. Toto téma je následně využito k realizaci projektu pro žáky 9. ročníku ZŠ Leandra Čecha v Novém Městě na Moravě. Je zaznamenán jak průběh, tak výsledek a hodnocení celého projektu.
Klíčová slova:	Holocaust, Židé, nacismus, koncentrační tábory, projekt, projektová metoda, pracovní listy, Nové Město na Moravě, Hanin kufřík, dotazník, hodnocení.
Anotace v angličtině:	The work is focused on holocaust the Second World War. It includes definition, history, plan, phase and types of project methods. The practical part deals with the story of a Jewish family Brady from Nové Město na Moravě. This theme is putting into practice of project for the pupils of 9th grade of primary school Leandr Čech in Nové Město na Moravě. It is monitored as a progression and also as the result of a review of the whole project.
Klíčová slova v angličtině:	Holocaust, Jews, Nazism, concentration camps, project, project method, worksheets, Nové Město na Moravě, Hana's

	Suitcase, questionnaire, evaluation.
Přílohy vázané v práci:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pracovní list pro žáky 2. Práce s textem č. 1 3. Práce s textem č. 2 4. Práce s textem č. 3 5. Příběh Hany Brady 6. Fotky z rodinného alba Bradyových 7. Dotazník pro žáky
Rozsah práce:	93 s. (+ přílohy)
Jazyk práce:	Česky